



HOPSISTA OHJAUSPROSESSIIN

**OPINTO-OHJAUS JA OHJAUSTOIMINTOJEN KEHITTÄMINEN
HUMANISTISESSA AMMATTIKORKEAKOULUSSA**

Kari Pirinen

Kehittämishankeraportti



**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

| | | |
|---|--|--------------------------|
| Tekijä(t) Pirinen, Kari | Julkaisun laji Kehittämishankeraportti | |
| | Sivumäärä 35 + 10 | Julkaisun kieli Suomi |
| | Luottamuksellisuus Salainen <input type="checkbox"/> saakka | |
| Työn nimi Hopsista ohjausprosessiin Opinto-ohjaus ja ohjaustoimintojen kehittäminen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa | | |
| Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus | | |
| Työn ohjaajat Lerkkanen, Jukka ja Lerber, Eeva-Liisa | | |
| Toimeksiantaja(t) Humanistinen ammattikorkeakoulu | | |
| Tiivistelmä <p>Tämän raportin tarkoituksena on ollut tuottaa näkökulmia ja herättää kysymyksiä Humanistisen ammattikorkeakoulun opinto-ohjauksen toiminnasta. Verkostomaisesti toimivassa, lukuisia eri oppimisympäristöjä hyödyntävässä ja henkilökohtaisen suuntautumisen vaihtoehdot tarjoavassa Humakissa, opinto-ohjauksen toimiminen on keskeinen välinen laatu- ja tulostavoitteiden saavuttamiseksi sekä tärkeä toimintaperiaate koko pedagogisessa strategiassa. Oppimisen ohjaaminen ja ammatillisen kasvun tukeminen vahvan hops-prosessin kautta on hyvin hoidettu. Opinto-ohjaukseen on panostettu lehtoreiden, opintosuhteiden, koordinaattoreiden ja muun henkilökunnan toimesta. Kuitenkin toimenpiteet, käytännöt ja itse ohjaus vaihtelevat runsaasti eri yksiköiden ja eri tahojen välillä.</p> <p>Suunnittelua ja ohjeistusta tarvitaan sekä ohjausta toteuttavassa portaassa että käyttäjien puolella. Ohjaustoiminnoissa itseohjautuvuuden helpottaminen ja korostaminen sekä heti oikeaan kohteeseen kohdistuneen palvelun kysynnän arvioidaan vapauttavan resursseja ohjauspalveluja syventäviin toimintoihin.</p> <p>Tämän ja muiden Humakissa tehtyjen ohjausta käsittelevien muistioiden ja kehittämistyön avulla pyritään laatimaan Humakille koko ohjauksen kentän käsittävä kokonaisvaltainen ohjaussuunnitelma. Suunnitelman tehtävänä on toimia toimintojen opastajana ja suuntaajana sekä toimijoiden apuvälineenä.</p> <p>Oppilaitoksen tapauksessa ohjaussuunnitelman tai siitä johdettujen versioiden tulee toimia opiskelijoiden oppaana heidän matkallaan kohti Humakia, karttana itse Humakissa ja taas apuna siirryttäessä korkeakoulusta kohti työelämää. Suunnitelmasta on hyödyttävä niin opiskelijoiden ohjauksen parissa työskentelevien (back office) kuin ohjauspalveluita käyttävien opiskelijoidenkin.(front office). Suunnitelman kautta ohjausprosessien on tehostuttava. Tämä Humakin ohjausjärjestelmää arvioiva ja kartoittava raportti toimii yhtenä dokumenttina Humakin ohjauksen kehittämisessä.</p> | | |
| Avainsanat (asiasanat) ohjaus, ohjausprosessi, opinto-ohjaus, ammattikorkeakoulu | | |
| Muut tiedot | | |

| | | |
|---|--|---------------------|
| Author(s) Pirinen, Kari | Type of Publication Development project report | |
| | Pages 35 + 10 | Language Finnish |
| | Confidential Until <input type="checkbox"/> _____ | |
| Title From the Personal study plan to the counselling process Study counselling and the development of the counselling functions at the Humak University of Applied Sciences | | |
| Degree Programme Degree Programme in Teacher Pedagogical Education | | |
| Tutor(s) Lerikkanen, Jukka and Lerber, Eeva-Liisa | | |
| Assigned by Humak University of Applied Sciences | | |
| Abstract The object of this report is to produce different points of view and arouse questions about the function of the study counselling at the University of the Applied Sciences. The University of Applied Sciences functions like a network which uses several different learning environments and offers alternatives for personal orientation. It is important that study counselling functions properly so that the desired quality and results can be attained and it is also an important principle in the whole pedagogic strategy. Study counselling and the supporting of vocational growth are very well taken care of through a strong Personal study plan process. Lecturers, Study Affairs Secretaries, co-ordinators and other staff play a very important role in study counselling. However, the duties, practices and counselling itself vary greatly between different units and instances. The level that carries out counselling and the level that uses it both need planning and guidance. It is estimated that by facilitating and emphasizing selfguidance in counselling functions it frees resources for functions that deepen the counselling services. The same applies when the required service is immediately being directed to the right target. This and other memos and development work made in HUMAK about counselling will help to create a comprehensive counselling plan that covers the entire counselling field. The object of the plan is that it directs and guides the functions and is an instrument for those who perform the functions. The counselling plan or the different versions of it should function as a guide for the students on their way to HUMAK, as a map at HUMAK itself and as an aid when they move from college to working life. The plan should be useful for those in the back office and for those in the front office. The plan should make the counselling process more effective. This report, that evaluates and charts the HUMAK counselling system, functions as one of the documents that develop the HUMAK counselling. | | |
| Keywords counselling, counselling process, study counselling, vocational college | | |
| Miscellaneous | | |

SISÄLTÖ

| | |
|--|----|
| 1. JOHDANTO | 3 |
| 2. OPINTO-OHJAUKSESTA OPPIMISEN OHJAAMISEEN..... | 5 |
| 2.1 Ohjauksen merkitys..... | 5 |
| 2.2 Ohjaus ja sen haasteet | 5 |
| 2.3 Ohjaus ammattikorkeakouluissa..... | 7 |
| 3. OHJAUSJÄRJESTELMÄN ULOTTUVUUKSIA..... | 9 |
| 3.1 Ohjaus palvelujärjestelmänä..... | 9 |
| 3.2 Opiskelijan tukeminen ohjauksen eri osa-alueilla..... | 9 |
| 3.3 Opiskelijan tukeminen oppimispolun eri vaiheissa..... | 10 |
| 3.4 OPS ja kurssitarjonta ohjauksen näkökulmasta..... | 11 |
| 4. HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU JA PEDAGOGINEN TOIMINTA..... | 13 |
| 4.1 Yleistä..... | 13 |
| 4.2 Pedagoginen malli ja ohjauksen tarve | 13 |
| 4.3 Oppimiskäsitys ja ohjaus..... | 15 |
| 4.4 Ohjauksen kehittämisen erityiskysymykset Humakissa..... | 18 |
| 5. KEHITTÄMISHANKEEN TEHTÄVÄT JA TOTEUTUS | 20 |
| 5.1 Kehittämishankeen tehtävät..... | 20 |
| 5.2 Kehittämishankeen toteutus | 21 |
| 6. HUMAKIN OHJAUSJÄRJESTELMÄ – ARVIOINTIA JA KEHITTÄMISTÄ..... | 22 |
| 6.1 Arviointia ohjauksen palvelujärjestelmän ulottuvuuksien toteutumisesta Humakissa..... | 22 |
| 6.2 Prosessikuvaus opinto-ohjauksen kehittäjänä | 24 |
| 6.3 Humakin opinto-ohjaus prosessina..... | 25 |
| 6.4 Opinto-ohjauksen tavoitteiden ja tehtävien määrittely prosessikuvauksen avulla | 28 |
| 6.5 Prosesseista palveluiden kuvaamiseen..... | 29 |
| POHDINTA | 31 |

LIITTEET

- Liite 1. Ohjauksen käsikirja 2001 (Humak)
- Liite 2. Hops ja pofa työryhmien ohjauksen tehtäväkenttien kuvaukset
(Bestispäivät)
- Liite 3. Humakin ohjausprosessi ja tehtävät

1. JOHDANTO

Opinto-ohjaajan tutkintoon johtavan opiskelun myötä monet ammattikorkeakoulussamme toteutetut ohjauskäytännöt ja ohjaustoiminta ovat näyttäytyneet uudessa valossa. Humakissa on todella panostettu opiskelijoiden ohjaamiseen resursoinnin ja työajan käytön suhteen. Verkostomaisesti monilla paikkakunnilla toimivan ja pedagogisessa toiminnassaan erilaisiin oppimisympäristöihin tukeutuvassa ammattikorkeakoulussa ohjausta on pidetty syvälle kulttuuriin kuuluvana toimintatapana. Monissa yksiköissä vaikuttava kansanopiston perimä - hyvässä ja oppimista edistävässä mielessä ajateltuna - on luultavimmin luonut pohjaa vahvalle henkilökohtaisen ohjauksen perinteelle. Pienet yksiköt ja oppilaiden hyvä henkilökohtainen tuntemus on ohjannut toimintaa tiiviin henkilökohtaisen ohjauskulttuurin suuntaan.

Työryhmien tekemien raporttien ja opinto-ohjauksen suunnitelman mukaan opintojen ohjaus on paljolti perustunut opiskelijalle rakennettavaan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (hops), sitä tukevaan ammatillista kasvua ja kehittymistä ohjaavaan portfoliomalliin (väli- ja päättöportfoliot) sekä vahvaan lehtoreiden toteuttamaan henkilökohtaiseen ohjauspanokseen. Sellaista ohjausjärjestelmää tai ohjausjärjestelmän kuvausta, joka ottaa huomion oppilaiden ohjauksen muut ulottuvuuden ja koko organisaation sekä eri henkilöiden panoksen ohjauksen kokonaisvaltaisena ohjausprosessina ei kuitenkaan ole Humakissa tehty. Voidaan väittää, että vahva hops- ja portfoliokulttuuri sitoutuneiden opettajien toteuttamana on luonut hyvän ohjauskäytännön, jossa opiskelijoille löytyy aina vastauksia ja aikaa. Kuitenkin ohjaustyötä tehdessä on monesti mieleen noussut kysymys, ohjaameko koko ohjausresurssilla oikeita asioita, vai voisiko palveluprosessi toimia tehokkaamminkin? Monesti hops-ohjaaja¹ vastaa kysymyksiin, joihin joku muu kenties tietää vastauksen paremmin tai ohjausprosessista esim. verkon välityksellä tulee tilkkutäkki, jossa lukuisat pienet kysymykset viestien muodossa seuraavat toisiaan. Tarkoituksen kärjistyesti voitaneen kysyä, onko Humakissa käytössä opinto-ohjauksen pohdittu järjestelmä vai vahvasti panostettu henkilökohtainen ohjaus.

Tämän kehittämishankkeen taustalla on tarve kehittää niin omaa ammattitaitoa opinto-ohjaajana kuin koko organisaation ohjauspalveluja Humanistisessa ammattikorkeakoulussa (Humak). Kehittämishankkeen kautta pohditaan myös yksittäisen kampuksen ohjaustoi-

¹ Humakissa opintojen ohjausta antavista lehtoreista käytetään nimitystä hops-ohjaaja (tai hopsari), poiketen monen organisaatioiden käyttämästä tutorlehtori nimityksestä.

mintaa sekä ohjausta antavan henkilökunnan toimintamahdollisuuksia ja roolia ohjaustyössä.

2. OPINTO-OHJAUKSESTA OPPIMISEN OHJAAMISEEN

2.1 Ohjauksen merkitys

Ohjauksen merkitys erottamattomana osana nykyaikaista koulutusorganisaatiota on tunnustettu. Ohjauksen nähdään olevan avainasemassa aktivoitaessa nuoria hakeutumaan peruskoulun ja lukion jälkeisiin jatko-opintoihin sekä tuettaessa nuoria heidän valintapäätöksissään. Nykyisin ohjaus nostetaan ratkaisuksi korkeakoulujen opiskeluaikojen lyhentämiseen ja aikuisten motivoitumiseen päivittämään omaa osaamistaan. Ohjauksesta uhkaa jopa tulla vuosituhannen mantra, jolla ajatellaan voitavan ratkaista kaikki koulutusjärjestelmän ongelmat. (Välijärvi 2004, 21-22).

Ohjaus-käsite on laaja ja monikerroksinen, ja siihen liitetään varsin erilaisia merkityksiä. Suomessa yhtä käsitettä - ohjaus – voidaan muissa kielissä kuvailla monin eri termein kuten information, advice, guidance, counselling. (Virtanen 2004, 7)

Peavyn (1999, 156) määritelmässä ohjaus on työmenetelmä, joka toimii laaja-alaisena elämän suunnittelun ja kulttuuristen polkujen rakentamisen välineenä. Nelson-Jones (1995) näkee ohjauksen erityisenä auttamissuhteena, jossa lopullinen päämäärä on tehdä ohjattavista oman elämänsä parhaita ohjaajia. (Lairio & Puukari 2001, 9 – 10.)

2.2 Ohjaus ja sen haasteet

Ohjaustyö oppilaitoksissa on ollut viimeisinä vuosina muutoksen kourissa. Ohjauksen tarve lisääntyy valinnaisuuden lisääntymisen myötä. Myös opiskelijahuollollisten toimenpiteiden tarve on lasten ja nuorten keskuudessa lisääntynyt. Opetusministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003-2008 painotetaan opetus- ja oppimisympäristöjen kehittämistä niin, että kouluissa ja oppilaitoksissa voidaan luoda perusta elinikäiselle oppimiselle ja persoonallisuuden kasvulle. Kehittämissuunnitelmassa korostetaan, että tuki ja neuvontapalveluja on saatavilla riittävästi. (Kasurinen 2004, 17).

Vuonna 2003 Opetushallituksen käynnistämän ohjauksen kehittämishankeen tarkoituksena on tukea oppilaitoksia ja yhteistyökumppaneita ohjaustoiminnan arvioinnissa, ohjauspalveluiden kehittämisessä, suunnittelussa ja henkilöstön koulutuksessa. Tarkoituksena on

ollut ohjaustoiminnan ja oppilashuollon toiminnan tehostaminen. Opintojen keskeytymisen väheneminen, opinto-polkujen sujuvuus ja hallinnon alojen välisen yhteistyön sekä seurantajärjestelmän kehittäminen ovat myös olleet hankkeen keskeisiä tavoitteita. (emt).

Yhteiskunnan rakenteet ja työelämä ovat muuttuneet sekä uudistuneet nopeasti. Siltalan mukaan (2004) työelämästä on tullut kilpaurheilua, jossa pärjäävät vain koulutetuimmat, liikkuvimmat ja tuottavimmat. Kieli-, yrittäjyys-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä positiivista asennetta, motivoituneisuutta sekä innovatiivisuutta korostetaan alalla kuin alalla. Työelämässä vaadittavat kvalifikaatiot ovat muuttuneet sekä ovat muuttaneet ja muuttavat globalisaation edetessä myös suomalaista koulutusjärjestelmää. Opetuksesta ja sen suunnittelusta on tullut yksilöllisimpiä ohjelmia sekä valintoja suosivia sekä tutkintojen suorittamisista joustavampia.

Lisäksi opetusministeriön toteuttama tulosohjaus ja ammattikorkeakoulujen yhä enemmän tuloksellisuutta ja tutkintoja korostava rahoitusmalli aiheuttaa oppilaitoksille paineita toimia paitsi tuloksekkaasti mutta myös erittäin tehokkaasti. Esimerkiksi onnistuneen opinto-ohjauksen vaikutuksia voitaneen tulevaisuudessa mitata yhä tiukemmin erilaisilla tuloksellisuusmittareilla, kuten opintojen läpäisyllä ja ammattiin tai työhön sijoittumisella. Toisaalta voidaan kysyä, kuinka tulosohjauksen vaikutukset näkyvät opiskelijoiden ohjauksen voilyymina tai kohdennuksina?

Kasvava osuus oppimisesta on siirtynyt työpaikoille työssäoppimisen² muodossa. Julkunen (2004) toteaa, että ammatti on ajokortti – lopullinen oppiminen tapahtuu työyhteisössä ja työssä. Ne, jotka ovat aloittaneet uransa Microsoftilla, eivät jää eläkkeelle sieltä toisin, kun uransa Ford:lla tai Renault:lla aloittaneet, jotka luultavasti jäivät eläkkeelle samasta firmasta (Bauman 2002). Nuorelle, joka ei vielä ole selvillä omasta itsestään ja toiveistaan, muutokset ja vaikeus ennustaa elämää vaikeuttavat päätöstentekoa. Usein oma urapolku alkaa hahmottua vasta hyvin myöhäisessä vaiheessa. (Jokinen 2003; Numminen, Jankko, Lyra-Kratz, Nyholm, Siniharju & Svedlin 2002, 123). Opintojen- ja ammatillisen kasvun ohjaamisen haasteet löytyvät monesti myös oppilaitoksen ulkopuolelta. Ammattikuvissa ja työllisyydessä tapahtuvat muutokset näkyvät väistämättä myös opinto-ohjauksen tarpeessa ja kohdentamisessa. Pienillä ja suhteellisen uusilla ammattialoilla, joita Humakin koulutusalat ovat, tilanne erityisesti korostuu.

² Humakissa puhutaan työoppimisesta, joka tarkoittaa harjoittelun ja teoreettisen aineksen opiskelun yhdistämistä samanaikaisesti.

Onnismaa (2003) toteaa, ettei valintoja tehdä vain nuoruudessa, vaan ura- ja elämänsuunnittelusta on tullut jatkuva prosessi. Hän kirjoittaa, että ”OECD ja EU-komissio ovat viime vuosina useasti tuoneet esiin, että riittävä urasuunnittelu ja opinto-ohjaus ovat eri ikävaiheissa välttämättömiä siirtymävaiheiden läpikäymiseksi ja elinikäisen oppimisen toteutumiseksi.”

2.3 Ohjaus ammattikorkeakouluissa

Ohjauksen merkitys ammattikorkeakoulujen toiminnassa on kasvamassa. Myös ohjauksen luonteeseen ja ohjauksen organisointiin on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota. Lerkkasen (2002) ammattikorkeakoulututkimuksen mukaan ohjauspalvelujen määrittelemättömyydestä seuraa resurssien kohdentuminen opiskelijan kannalta toisarvoisiin sisältöihin (Lerikkanen 2002, 161 – 162).

Ammattikorkeakoulujen ohjausta ei peruskoulusta ja lukiosta poiketen ohjata tiukasti lainsäädännöllä ja ohjeistuksella. Ammattikorkeakoulut määrittelevät pitkälti itse millaisia ohjauspalveluja ne tarjoavat. Myöskään opinto-ohjaajien pätevyysvaatimuksille tai siihen ketkä voivat toimia opinto-ohjaajina ei ole ulkopuoliselta taholta annettu tiukkoja normeja. Käytännössä tämä on johtanut siihen, että opintojen ohjausta antavat käytännössä eri aineiden lehtorit oman toimensa ohella yleensä tutoropettajan tai hops-ohjaajan nimekkeellä. Muutamissa ammattikorkeakoulussa tosin toimii päätoimisia opinto-ohjaajia, jotka eivät aina kuulu pedagogiseen henkilökuntaan, vaan ovat käytännössä osa opiskelijahallintoa.

Oped-exo projektissa oli silmiinpistävää, kuinka erilaisia ohjausjärjestelmät ja niihin panostus eri ammattikorkeakouluissa oli. Joissakin ammattikorkeakouluissa oli tietty määrä pelkästään opinto-ohjaukseen keskittyviä henkilöitä. Joissakin ohjaus oli miltei kokonaan säilytetty tutor-lehtoreille. Humakissa käytämme nimitystä Hops-lehtorit. Jo eri ohjaajina toimivien henkilöiden eri nimitykset tai erilaiset tehtävät kertovat ohjauksen jäsentymättömyydestä ammattikorkeakoulukentällä

Raimo Vuorinen (2004) on tutkinut niin suomalaisia kuin kansainvälisiä ohjausjärjestelmiä. Hänen keskeisimpiä havaintoja ohjauksen toteutumisesta eri oppilaitostasoilla ovat että, perusopetuksessa ja lukioissa ohjaustoimintojen hallinnollinen pohja on vakaa ja hyviä käytäntöjä on olemassa. Sen sijaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa palvelujen laatu ja laajuus vaihtelevat, tutkimustietoa ei liiemmästi ole ja myös ammattilaisista on puuhaa.

Ammattikorkeakoulujen ohjauk käytännöt ja resursointi siis poikkeavat runsaasti toisistaan. Yhteistä linjaa ja ohjauksen kehittymistä onkin ammattikorkeakouluissa haettu kehittämissuhteilla. Humak on ollut mukana ammattikorkeakoulujen yhteisessä Oped-exo kehittämissuhteissa. Se on Hämeen ammattikorkeakoulun koordinoima, kaikkien ammattikorkeakoulujen yhteinen ja Opetusministeriön rahoittama kolmivuotinen opinto-ohjauksen kehittämissuhte. Projekti jatkaa vuonna 2000 käynnistynyttä Oped-työskentelyä. Vuosina 2000-2002 toiminut Oped-projekti keräsi tietoa opintojen edistämistä erityisesti pitkittymisten ja keskeyttämisten ehkäisyn ja opintojen ohjauksen näkökulmista, ja vuonna 2003 Oped-Laatu -projekti syventyi opintojen ohjauksen laadun määrittelyyn. (www.hamk.fi/oped-exo).

Oped-Exon keskeisenä teemana on opiskelijan ohjaaminen asiantuntijuuteen (Ex = Expert = asiantuntija, o = ohjaus). Aihealuetta lähestytään kolmesta näkökulmasta, jotka ovat: ammattikorkeakouluopintojen työelämävastaavuuden varmistaminen, toimivien ja laadukkaiden opintojen ohjaussuhteiden kehittäminen sekä tutortoiminnan kehittäminen opettajatutorointia ja vertaistutorointia kehittämällä

Turun ammattikorkeakoulun opinto-ohjausta koskevassa tutkimuksessa (www.hamk.fi/oped-exo) ammattikorkeakoulun ohjaus määritellään seuraavasti:

Ohjauksen tarkoituksena on opettaja- ja opiskelijatutoroinnin avulla tukea ja kehittää nuorten ja aikuisten oppimisvalmiuksia. Turun ammattikorkeakoulussa ohjaus on yleisnimitys laajemmalle toiminnalle, jolle on annettu sisällölliset tavoitteet.

Opintojen ohjauksella tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla tuetaan opiskelijaa kehittymään alansa ammatilliseksi asiantuntijaksi. Tavoitteiden saavuttamiseksi työstä vastaava opinto-ohjaaja, opintosuhteeri, opettaja- tai opiskelijatutori, käyttää erilaisia menetelmiä esimerkiksi tiedottamista, neuvontaa, ohjausta ja opettamista. Ohjausta toteutetaan opintoihin sisältyvänä, yksilö- tai ryhmä ohjauksena.

Lähtökohtana ohjauksen kehittämissuhteessä pidettiin Euroopan jäsenmaiden ohjaussuhteita koskevassa vertailututkimuksessa esille nousseita toimintakokonaisuuksia. (Kts. esim Watts 1994, 11; vrt myös Vuorinen 1998,51-52)

Ohjaustoiminnan edelleen kehittäminen ammattikorkeakoulussa vaatiikin koko ohjaustoiminnan kentän määrittelemistä ja ohjaustoiminnan eri osa-alueiden kokonaisuuksien pohjimista ja määrittämistä.

3. OHJAUSJÄRJESTELMÄN ULOTTUVUUKSIA

3.1 Ohjaus palvelujärjestelmänä

Ohjausjärjestelmä kokonaisuutena sisältää useita eri osa-alueita. Vuorinen ja Kasurinen ovat (Kasurinen 2002, Vuorinen 1998) ovat pohtineet ohjausta palvelujärjestelmänä. He näkevät hyvän palvelujärjestelmän suunnittelussa useita tasoja. Toimintapoliittisessa tasossa on syytä kysyä: miksi ohjauksella ja neuvonnalla on merkitystä oppilaitokselle? Systemisessä tasossa on hyvä määritellä missä tehdään toimintaa koskevat päätökset kuten ops ja rahoitus. Vastuu-ulottuvuudessa määritellään kuka vastaa palveluista ja niiden suunnittelusta. Työnjaollinen ulottuvuus järjestää ja luokittelee ohjauksen toimijat.

Myös muihin kokonaisuuksiin on olennaista kiinnittää huomiota. Aikaulottuvuudessa on syytä määritellä milloin tiettyjä palveluja tarvitaan ja tarjotaan. Sisällöllisen ulottuvuuden myötä on hyvä pohtia mitä ohjauspalvelut sisältävät sekä millainen kysyntä ja tarve niillä on. Menetelmällinen ulottuvuus nivoo edellä mainittuja ulottuvuuksia yhteen määrittelemällä miten tarvittavat palvelut toteutetaan.

3.2 Opiskelijan tukeminen ohjauksen eri osa-alueilla

Humakin pedagogisiin tavoitteisiin on kuuluu opiskelijan kokonaisvaltainen ohjaus. Merkittävä osa Humakin ohjaustoiminnan suunnittelusta on keskittynyt hops- ja portfolioprosessin kautta oppimisen ja ammatillisen kasvun tukemiseen. Henkilökohtaisen kasvun tukeminen on taas ollut suuresti ohjaajan tai ohjaajien näkemyksestä ja kiinnostuksesta määräytyvää. Koulutusohjelmien välillä on varmasti tällä osa-alueella suuria eroja.

Opiskelun edistymisen turvaamiseksi ja hyvien oppimistulosten edistämiseksi on tärkeää tukea opiskelijaa laajasti. Opiskeluun ja opiskeluaikaan liittyvä oppimis ja - kasvuprosessi voitaneen luokitella vaikka seuraavasti:

Henkilökohtaisen kasvun ja kehittymien ohjaus ³:

- työvälineet, tahot ja prosessit
- asuminen, terveys, opintososiaaliset asiat, vapaa-aika jne

Oppimisen ohjaus:

- Hopsaus, teemat, ohjaus eri oppimisympäristöissä, opinnäytetyö
- edistymisen seuranta, tukeminen ja ohjaaminen, arviointi

Ammatillisen suuntautumisen ohjaus:

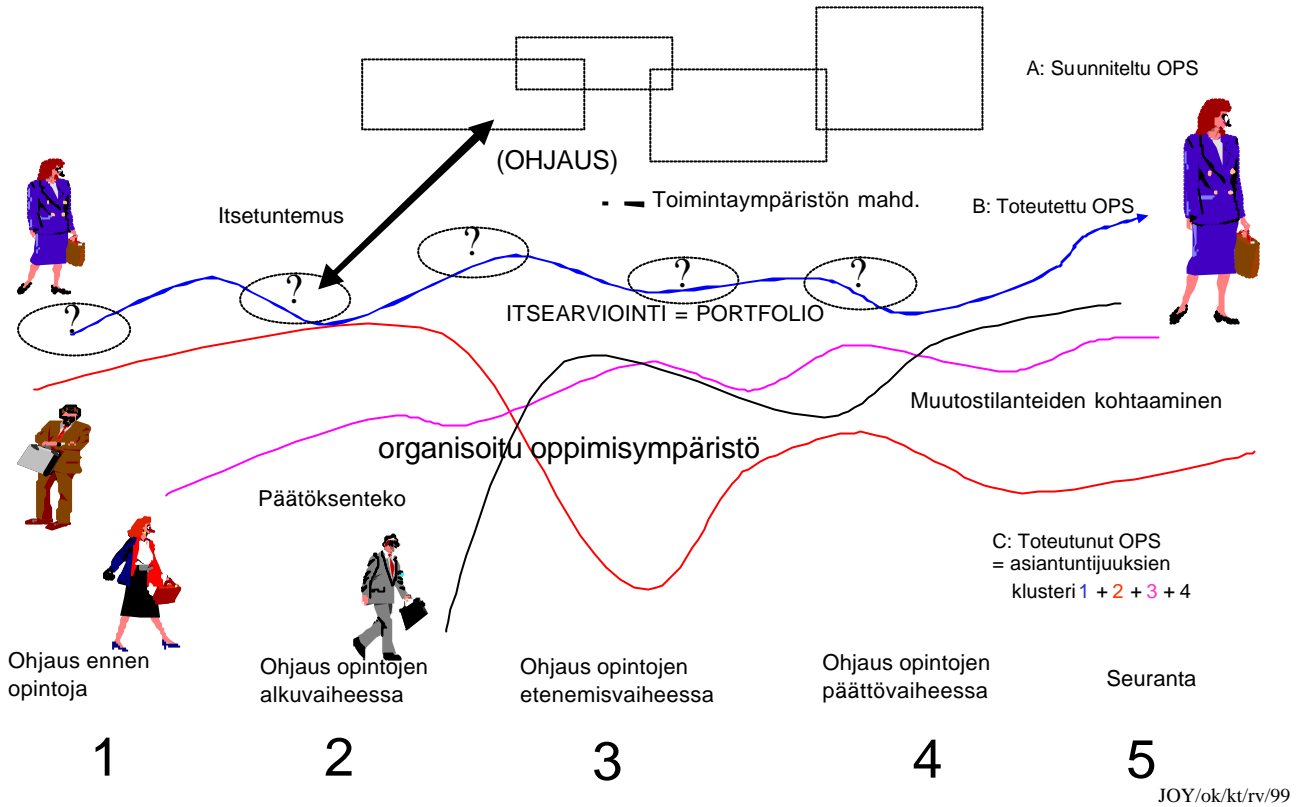
- Hops, kurssi ja teemavalinnat, pofo, jatko-opinnot, työhön sijoittuminen

3.3 Opiskelijan tukeminen oppimispolun eri vaiheissa

Jotta opinto-ohjausta ja sen osa-alueita voidaan kehittää on tarpeellista pohtia ohjaustoiminnan eri ulottuvuuksia ja verrata niitä organisaation olemassa oleviin käytäntöihin.

Tarkasteltaessa opinto-ohjausta (hops-suunnittelua, oppimisen ja – ammatillisen kasvun ohjaus, ohjaaminen opinnoissaan) laajempina järjestelmänä opinto-ohjaukseen kuuluu laajempi prosessi aina yhteishakuinfoista työelämässä toimivien kehittämiseen. Monet opinto-ohjauksen kenttään luokitellut kohdat liittyvät kiinteästi myös muuhun ammattikorkeakoulun toimintaan kuten markkinointiin sekä työelämäyhteyksien päivittämiseen ja ylläpitämiseen. Opinto-ohjauksen ulottuvuudet opiskelupolun eri vaiheissa onkin ollut tarpeen jäsentää selkeämmin niin ohjaavalle henkilöstölle kuin opiskelijoillekin.

³ Kuinka portfolioita voidaan hyödyntää nykyistä laajemmin tässä osiossa - pohdintaa (Bestispäivät 2003!)



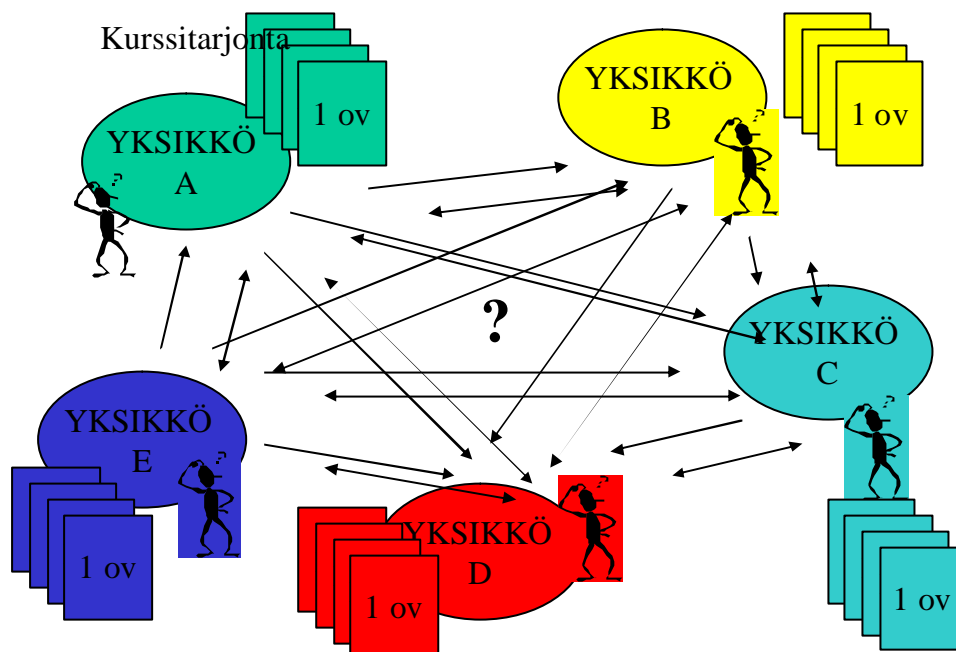
Kuvio 1. Kokonaisvaltaiset ohjaus-, neuvonta- ja tukipalvelut oppijan polun eri vaiheissa (Vuorinen 2004, 45)

Kokonaisvaltainen ohjaus- ja neuvontaprosessi ottaa henkilökohtaisen kasvun ohjaamisen, oppimisen ohjaamisen ja ammatillisen kasvun lisäksi huomioon ohjauksen opiskelijan "uran" eri vaiheissa. Ohjaukseen liittyy myös päätöksentekoa ja sen tukemista eri oppimispolun vaiheissa, itsearviointiin kannustamista sekä valmiuksien kehittämistä kohdattaessa muutostilanteita. Muutostilanteiden kohtaamiseen ja niissä opiskelijan tukemiseen olisikin kiinnitettävä lisää huomiota. Monet vaikeimmista ohjauksen tilanteista liittyvät juuri erilaisien opiskelijoiden elämässä tapahtuvien muutosten kohtaamiseen. Mm. raskaudet, kuolemantapaukset, sairastumiset voivat joskus vaikuttaa arvaamattomasti opiskelijan kykyyn hallita omaa elämänsä opiskelusta puhumattakaan. Ohjaajan ammattitaito ja tietysti myös persoona korostuu näissä tilanteissa.

3.4 OPS ja kurssitarjonta ohjauksen näkökulmasta

Vuorinen (2004) näkee ohjaustoiminnan kehittämisessä myös yksikköjen ja kurssien tarjonnan ulottuvuuden (kuvio 3). Yksikköjen kurssitarjonnan selkeyttämisellä ja erityisesti

selkeämmän tiedon tuottamisella vallitsevasta tarjonnasta sekä sisällöistä on suuri merkitys ohjauksen sujuvuuden kannalta.



Kuvio 2. Ohjauksen arviointia ja metodista kehittämistä ohjaavat strategiat. (Vuorinen 2004).

Kurssitarjontaa onkin syytä miettiä ja päällekkäisyyksiä poistaa.

Epäselvissä tapauksissa niin ohjaajat kuin opintosihteerit saattavat joutua ohjaustoiminnassaan keskittymään sellaiseen päivittäiseen informaation yksittäiseen tuottamiseen (esim. Humakissa Humakpro-viestien ja viestiketjujen kautta) ja jakamiseen, joka selkeimmillään olisi helposti löydettävissä opiskelijan omasta toimesta. Ohjaustyössä hukataankin tällöin resursseja itse ammatillisen kasvun ja oppimisen ohjaamisesta tekniseen neuvontaan.

Ohjaavan henkilökunnan tulisikin aina muutostilanteessa (esim. uusi ops tai uusi järjestelmä tai kurssien sisällön tai luokittelun muutos) pyrkiä pohtimaan miten muutokset saadaan parhaiten opiskelijoiden itseohjautuvuuden periaatteella hyödynnettäviksi ja erityisesti miten itseohjautuvuuteen ohjataan.

4. HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU JA PEDAGOGINEN TOIMINTA

4.1 Yleistä

Humanistinen ammattikorkeakoulu (HUMAK) on valtakunnallinen kaksialainen humanistisen ja kasvatustieteiden sekä kulttuurialan verkostoammattikorkeakoulu, jossa voi opiskella kolmessa koulutusohjelmassa kahdellatoista paikkakunnalla. Koulutusohjelmat ja tutkinnot ovat: Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma: yhteisöpedagogi (amk), Kulttuurituotannon koulutusohjelma: kulttuurituottaja (amk), Viittomakielentulkinnon koulutusohjelma: viittomakielentulkki (amk). Lisäksi Humak tarjoaa aikuiskoulutuksena erikoistumisopintoja, tutkintoon johtavaa aikuiskoulutusta ja muuntokoulutusta, avoimen ammattikorkeakoulun opetusta ja muuta täydennyskoulutusta. Humanistinen ammattikorkeakoulu poikkeaa paitsi kooltaan myös rakenteeltaan monista kunnallisesti omistetuista ammattikorkeakouluista. Pedagogiset toimintaperiaatteet ovat myös varta vasten nimenomaan Humakille laadittuja.

4.2 Pedagoginen malli ja ohjauksen tarve

Humakin pedagoginen malli poikkeaa yleisesti monista muista ammattikorkeakouluista. Toki monista organisaatioista löytyy vastaavia toimintoja, mutta voitaneen sanoa, että Humakin koko toimintalogiikan kattavaa verkostomaisen toiminnan ja oppimisympäristöajattelun kaltaista mallia ei muista ammattikorkeakouluista löydy. Malli on paitsi poikkeuksellinen, myös ohjaukselle runsaasti haasteita antava.

Humanistisen ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia⁴ linjaa pedagogista kehittämistyötä vuosille 2005 - 2008. Pedagoginen strategia ja pedagogisen toiminnan kuvaus ohjaavat koulutuksen suunnittelutyötä, toteutusta ja arviointia sekä tutkintoon johtavassa että täydennyskoulutuksessa. Pedagogiset lähtökohdat ovat samat sekä nuorten että aikuisten koulutuksessa. Merkittävää on, että holistinen ohjausnäkemys on pedagogisen toiminnan arvolähtökohtein keskiössä.

⁴ Humanistisen ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia ja pedagogisen toiminnan kuvaus (2005). Kuvauksen ovat Humanistiselle ammattikorkeakoululle koonneet: Jatta Herranen, Katri Kaalikoski, Pirkko Mikkonen, Tuula Vatanen

Humanistisen ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia ja pedagogisen toiminnan kuvaus (2005). Kuvauksen ovat Humanistiselle ammattikorkeakoululle koonneet: Jatta Herranen, Katri Kaalikoski, Pirkko Mikkonen, Tuula Vatanen

Pedagogisessa strategissa kuvataan Humakin toimintaa seuraavasti:

Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan tieto ja oppiminen rakentuvat suhteessa oppijan elämäkokemukseen. Tämän lisäksi tarvitaan vuorovaikutusta, jotta voisi syntyä uutta tietoa opiskelijan persoonallisen ammattitaidon pohjaksi. Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys edellyttää holistista ohjausnäkemystä.

Holistisen ohjausnäkemysten mukaan ohjauksen tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti opiskelijan ammatti-identiteetin kehittymistä. Ohjauksen avulla opiskelija saadaan sitoutumaan opintoihinsa yksilöllisten oppimistarpeittensa sekä ammattialan kehittämistarpeiden motivoimana. Tavoitteena on myös opiskelijan itseohjautuvan opiskelun tukeminen.

Edellä kuvatut arvolähtökohdat näkyvät opiskelijoiden mahdollisuudessa rakentaa henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaansa ja suunnata itse omaa ammatillista kehittymistään. Opiskelijan tukena suunnittelutyössä on Humakin pedagogisen yhteisön monipuolinen ohjausjärjestelmä, joka tukee opiskelijaa tekemään itsenäisiä ratkaisuja. Eri oppimisympäristöt ymmärretään samanarvoisiksi, mikä lisää opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia. Opettajan tehtäviin Humanistisessa ammattikorkeakoulussa kuuluu opetus-, ohjaus-, suunnittelu- ja kehittämistehtäviä huomattavan paljon sillä muun kuin pedagogisen henkilökunnan määrä on vähäinen

Pedagogisen kehittämisen painopistealueet vuosille 2005 – 2008 nousevat ammattikorkeakoululle määriteltyjen tehtävien pohjalta. Kolmantena kehittämisen painopistealueena on ohjauskäytäntöjen laaduntaminen. Ohjauskäytäntöjen laaduntaminen sisältää tarpeen selkeyttää ohjausjärjestelmää, vahvistaa lehtoreiden ohjaustaitoja sekä kehittää opiskelija-arviointia ja arviointiosaamista. Myös ehtoreiden ja työvalmentajien mentorointitaitoja on tarkoitus kehittää.

Humakissa korostetaan löytävän, keksivän ja tutkivan oppimisen merkitystä. Humakin pedagogiikassa mahdollistetaan *erilaisia oppimistapoja ja –ympäristöjä*, mikä tukee oppijoiden erilaisuutta ja heidän omia vahvuuksiaan. Humakissa oppijalla on valittavanaan erilaisia oppimisympäristöjä (kuvio 2). Hän voi opiskella kontaktiopetuksessa, työskennellä itsenäisesti, mennä työoppimaan kotimaassa tai ulkomailla, hankkia itselleen oppimisprojektin tai opiskella tietoverkoissa.



Kuvio 3. Oppimispolkujen tienviitat Humakin pedagogiikassa
(Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinto-opas 2005)

4.3 Oppimiskäsitys ja ohjaus

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa opintojen ohjaus on prosessi, joka kestää koko opiskelun ajan. Holistisen ohjausnäkökulman mukaisesti ohjauksen tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti opiskelijan ammatti-identiteetin kehittymistä ja saada hänet sitoutumaan opintoihinsa yksilöllisten oppimistarpeittensa motivoimana. Tavoitteena on myös opiskelijan itseohjautuvan opiskelun tukeminen rohkaisemalla, innostamalla ja kyseenalaistamalla opiskelijan tekemiä valintoja ja neuvottelemalla yhteisesti erilaisista vaihtoehdoista ja ratkaisuista.

Humakissa opiskelija saa säännöllisesti ja omien tarpeidensa mukaisesti sekä yksilö- että ryhmäohjausta. Ohjauksen ydin on opiskelijan ja ohjaajan välinen toimiva vuorovaikutussuhde. Ohjausta toteutetaan käytännössä sekä kontakti- että verkko-ohjauksena (Hunet verkkoympäristö). Opiskeluun ja ammatilliseen kasvuun liittyvästä ohjauksesta kantaa vastuuta jokaiselle opiskelijalle erikseen nimetty henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (hops) ohjaaja eli hopsaaja sekä koulutusyksikön muut opettajat, opintosihteeri, työvalmentajat sekä opiskelijatutorit ja vertaisohjaajat.

Jokaiselle Humakin opiskelijalle nimetään opintojen alussa henkilökohtainen hops-ohjaaja, jonka kanssa opiskelija voi keskustella opinnoistaan ja rakentaa opintosuunnitelmansa.

Jokaisella opiskelijalla on voimassa oleva ja tarpeen mukaan päivittyvä henkilökohtainen opintosuunnitelma (hops), joka ohjaa opiskelijan opintojen etenemistä.

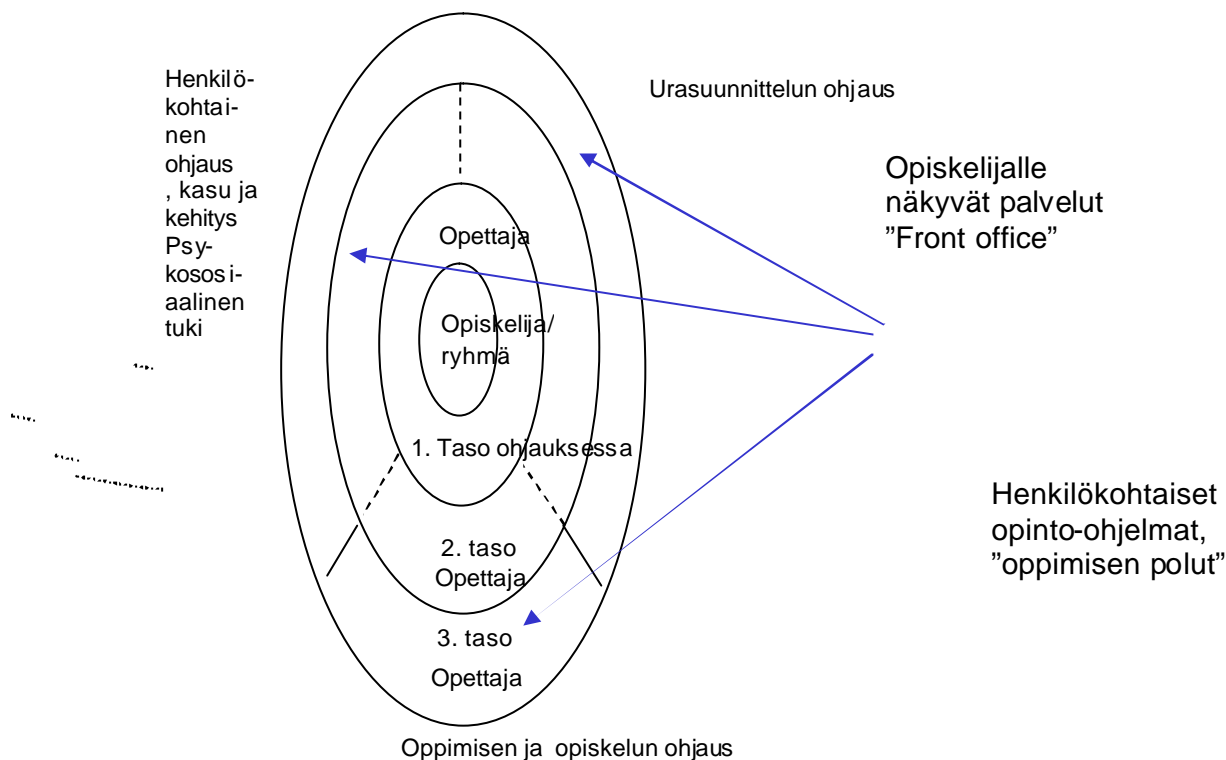
Hops-ohjauksen eli hopsauksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden ammatillisen orientaation ja identiteetin kehittymistä. Sen tehtävänä on auttaa opiskelijaa kartuttamaan opintojensa edetessä ammatilliselle identiteetilleen olennaista osaamista, jonka hän pystyy osoittamaan portfolioissaan opintojensa päättyessä. Yksilöhopsaukseen varataan jokaiselle opiskelijalle kahdesta kolmeen tuntia lukuvuodessa. Opintojen ohjausta voidaan antaa myös erilaisille opiskelijaryhmille. Ryhmähopsausta käytetään tarpeen mukaan. Ohjausta toteutetaan lähi- ja etäohjauksena sekä verkko-ohjauksena

Hops-ohjauksen lisäksi ohjaamista toteutetaan myös opettavien teemojen osalta erityisesti tietyissä oppimisympäristöissä. Humakissa työoppimisen ohjaajiksi on nimetty teemasta vastaavat lehtorit eli teemavastaavat sekä työpaikoilla olevat koulutetut työvalmentajat. Koulutusyksiköiden lehtorit ohjaavat opiskelijoita omaan asiantuntijuuteensa liittyvissä teemoissa ja niiden suorittamisessa. Yksiköiden kv-asioista vastaavat lehtorit ohjaavat opiskelijoita kansainväliseen vaihtoon liittyvissä asioissa. Opinnäytetyötä ohjaavat erikseen nimetyt ohjaajat. Erilaisilla mahdollisesti työelämän kanssa toteutettavilla projekteilla on projektiohjaajansa. Ohjausta ja opetusta kehitetään myös jatkuvasti opettajien muodostamissa tiimeissä. Opintojen alkuvaiheessa opiskelijan tukena toimii hops-ohjaajan lisäksi myös vertaisohjaaja eli opiskelijatutor. Opiskelijatutorin tehtävät ovat uusien opiskelijoiden tutustuttaminen Humakiin, tutorointi opintojen aikana, koulutusohjelman markkinointiin osallistuminen, kansainvälisistä opiskelumahdollisuuksista kertominen ja yksikköön tulevien vaihto-opiskelijoiden huolehtiminen. Tutortoiminta opinnollistetaan ja luetaan hyväksi tutkintoon.

Kuten edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, niin Humakin pedagogisessa strategiasa ohjaus on otettu todella hyvin huomioon ja nähdään siis hyvin kokonaisvaltaisena prosessina. Myös eri tahojen antamaa ohjaustoimintaa ja heidän tehtäviään on jo pedagogiikkaa pohdittaessa mietitty.

Ohjaustoimintaa ei Humakissa olekaan nähty hallinnollisena neuvonta- ja palveluprosessina vaan pedagogiseen toimintaan kuuluvana keskeisenä toimintona, josta ohjaavat lehtorit ovat kantaneet suuren vastuun. Toiminnan ja toimintojen laajentuessa on syytä miettiä miten ohjaus pedagogisena toiminnan sisältönä ja erilaiset opiskelijoille tarjottavat muut ohjauspalvelut saadaan nivottua tiiviisti opiskelijoita palvelevaksi kokonaisuudeksi.

Vuorinen (2004, 47) puhuu ohjaustoiminnan muuttumisesta opiskelijakeskeisyydestä ohjauksen käyttäjäperusteiseen suunnitteluun (kuvio 3).



Kuvio 4 Ohjauksen työnjaosta (holistisesta opiskelijakeskeisestä mallista) ohjauksen käyttäjäperusteiseen suunnitteluun (vrt. van Esbroeck & Watts 1998)

Humakin ohjauk käytäntöjä pohdittaessa ja verrattaessa sitä Vuorisen esittämään malliin voitaneen todeta opiskelijan olevan hyvinkin ohjausjärjestelmän keskiössä. Henkilökohtaiset oppimispolut ovat arkipäivää ja ohjauksesta löytyy hyvin erilaisia ja erisyvyisiä tasoja. Sitä vastoin voidaan kysyä, kykeneekö Humakin ohjausjärjestelmä tukemaan opiskelijoita tarpeeksi psykososiaalisessa kehityksessä tai ongelmatapauksissa. Voidaan myös pohtia, kuinka selkeänä ohjausjärjestelmä avautuu eri ulottuvuuksiltaan opiskelijoille?

Pedagoginen strategia tai Humakin opinto-ohjauksen käsikirja (kts. liite 1) ei ole huomioinut ohjausta tarpeeksi nimenomaan palveluprosessista käsin. Myös muut arvioidut dokumentit näkevät ohjaustoiminnan hyvin pitkälle nimenomaan "Humakpedagogiikkaan" liitetynä kokonaisuutena. Pedagoginen ohjausnäkemys luo ilman muuta ohjaukselle Humakissa harvinaisen vahvan ja laadukkaan pohjan. Silti tarvetta tarkasteluun ja arviointiin koko ohjausjärjestelmän ja erityisesti palvelujärjestelmän tasolla on yhä. Käyttäjäperusteisessa suunnittelussa siis voidaan katsoa olevan puutteita.

4.4 Ohjauksen kehittämisen erityiskysymykset Humakissa

Opinto-ohjaus on Humakissa vahvasti muotoutunut pedagogisen toiminnan kautta toteutuvaksi. Verkostomaisesti toimivalla ammattikorkeakoululla on ohjaustoiminnassaan muutamia erityisiä ongelmakohtia, joiden kehittäminen vaatii erityistä huomiota ja joiden ratkaisemiseen on myös kehittämistoimin panostettu. Tällaisia osa-alueita ovat ohjaus verkostossa ja tietoverkossa, opetussuunnitelman rakenteelliset ja opinto-oppaan tekniset tekijät sekä opiskelijahuolto.

Humakissa käytetään erittäin runsaasti verkko-ohjausta. Verkostomaisesti toimivassa Humakissa on panostettu tietoverkkojärjestelmän kehittämiseen. HUNET⁵ muodostaakin toimivan ja hyvinkin tehokkaan virtuaaliympäristön. Humakpro toimiikin yhtenä keskeisenä ohjauksen työvälineenä. Vuorisen (2004, 145) mukaan oppilaitoksissa toimivien opinto-ohjaajien työhön on vaikuttanut tiedonhankintakanavien lisääntyminen. Internetissä oleva informaatio ja sen käytön ohjaaminen tulevatkin vaikuttamaan opinto-ohjaajien työhön yhä enemmän.

Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä – verkkotutorpalvelut – tuetaan opiskelijoiden etenemistä opiskelussa ja varmistetaan oppimisprosessien laatu. Pedagoginen ohjausprosessi verkossa vaatii uudenlaisia työskentelytaitoja ja erilaisia interventiotyylejä. Osittain ohjaukseen kuuluu rutiininomaisiin kysymyksiin vastaamista. (Vuorinen 2004, 150)

Vuorisen (2004, 162) mukaan kaikille opiskelijoille saman syvyisinä tarjotut ohjauspalvelut eivät todennäköisesti kohtaa tehokkaasti tarvetta ja kysyntää. Jos opiskelija on valmis toimimaan itsenäisesti, hänellä on mahdollisuus ohjaavan ympäristön ja Internetin itsepalvelukäyttöön. Jos opiskelija on osin epävarma tilanteestaan häntä voidaan tukea itsepalvelukäyttöön siirtymisessä. Henkilökohtaisempi ohjaus suunnataan opiskelijoille, joilla on laajempia ongelmatilanteita tulevaisuutensa suhteen.

Humakissa onkin syytä pohtia ohjauspalveluja suunniteltaessa juuri eri opiskelijoiden kykyä itsepalvelukäyttöön. Ohjaavien lehtoreiden (hopsarit) tulisikin pyrkiä kartoittamaan ohjattavien osaaminen tällä osa-alueella. Ohjauksessa on syytä myös kiinnittää huomiota yhä enemmän itseohjautuvuuden ohjaamiseen eri välinein! Näin varsinaiseen syvälliseen

⁵ HUNET = Humakin tietojärjestelmä joka käsittää mm. verkkosivut, sähköpostin ja erityisesti Humakpro:n, joka toimii sekä viestijärjestelmänä, oppimisolustana että opiskelijahallinnollisena työvälineenä. Opiskelijoiden ja opettajien viestit ja keskustelut toteutetaan ainoastaan Humakprossa.

ja ongelmia tai epävarmuutta sisältäviin ohjaustilanteisiin jää enemmän aikaa. Nyt ohjauspalvelujen kuormittumisesta suuri osa kumuloituu nimenomaan verkkoviestinnän toimivuuteen.

Urasuunnittelua on Humakissa toteutettu vaihtelevasti. Ammatillisen näytön portfolioihin urasuunnittelu kuitenkin usein liittyy. Urasuunnittelua on tarjottu myös erilaisten kurssitoteutusten muodossa. Niiden suosio ja hyödyntäminen on kuitenkin vaihdellut hyvinkin paljon. Jäsentyneenä opiskeluun liittyvänä kokonaisuutena tai painotettuna aihealueena urasuunnittelua ei Humakissa juurikaan ole toteutettu.

Ammattikorkeakoulut kuitenkin suunnittelevat valtakunnallisen ammattikorkeakoulujen ura- ja rekryverkostoston puitteissa kaikkien amk:jen käyttöön työnhaun ja urasuunnittelun verkkokurssia. Kurssi tulee olemaan ilmainen ja se tulee käyttöön keväällä 2007.

Ammattikorkeakoulut ovat varsin uusi tulokas Suomalaisessa koulutuskentässä. Myöskään ammattikorkeakoulujen opiskelijajärjestöt eivät ole yhtä tiiviitä ja monia palveluja toteuttavia organisaatiota verrattuna esim. yliopistojen vastaaviin. Toki on muistettava, että ylioppilaskunnat ovat opiskelijoille pakkoyhteisöjä, mikä tuo toiminnalle väistämättä lisää volyyymiä. Yliopistojen oppilaskunnat toteuttavatkin mittavan osan yliopistojen oppilashuolto palveluista.

Oppilashuolto ammattikorkeakouluissa on sitä vastoin ollut vähintäänkin pulmallista koko niiden toiminnan ajan. Humakin tai opiskelijajärjestöjen toteuttamana saatava oppilashuolto on myös peräti vaatimatonta. Käytännössä opiskelijoiden kohdatessa muuhun kuin ammatilliseen kasvuun tai opiskeluun liittyviä ongelmia, paineet kohdistuvat lähinnä opiskelijan hops-ohjaajan tai opiskelutovereihin. Kohdattujen ongelmien varsinainen hoito jää väistämättä yhteiskunnan yleisten turvaverkkojen harteilla.

5. KEHITTÄMISHANKEEN TEHTÄVÄT JA TOTEUTUS

5.1 Kehittämishankeen tehtävät

Lehtisen & Jokisen (1999, 51) mukaan kokonaisvaltaisen ohjausjärjestelmän kehittäminen on vaativa ja aikaa vievä tehtävä. Aluksi on sen tähden parasta rajata kehittämistyö organisaatiosta riippuen, joko jonkin virstanpylvään tai suppeamman koulutusohjelman suunnitteluun. Heidän mukaansa aluksi tarvitaankin esisijaisesti jokin liikkeelle paneva voima.

Tässä kehittämishankkeessa tarkastellaan Humakin opinto-ohjauksen käytäntöjä ja opinto-ohjaustoiminnan kehittämisen eri vaiheita. Kehittämishankkeessa kuvataan Humakin ohjaustoiminnan käytäntöjä ja arvioidaan niitä. Hankkeessa pyritään myös etsimään opinto-ohjauksen alueelta sellaisia käytännöllisiä tai rakenteellisia ongelmakohtia, joiden ratkaisemisen tai niihin panostamisen avulla opinto-ohjausta voidaan kehittää ja tehostaa.

Humak pitää ohjausta tiukasti pedagogisen toiminnan keskiössä. Tämän kehittämishankeen perusajatuksena on edesauttaa laadukkaan ja muiden organisaatioiden kanssa vertailukehitysohjaussuunnitelman laatimista Humanistiselle ammattikorkeakoululle.. Suunnitelmaa lähestytään myös tämän kehittämishankeen aikana työryhmäpohjalta laaditun ohjaustoiminnan prosessikuvauksen kautta.

Kehittämishankeen tehtävät ja tavoitteet:

- Kuvata ja arvioida Humakin opinto-ohjausta ja erilaisia käytäntöjä
 - Millainen on Humakin ohjausjärjestelmä?
- Arvioida Humakin opinto-ohjauksen kehittämistoimia
 - Millaista opinto-ohjauksen kehittämistyötä Humakissa on tehty?
- Kehittää Humakin ohjausjärjestelmää ja käytäntöjä
 - Millä tavoin Humakin ohjausjärjestelmää tulee kehittää?

Kehittämishankeen rinnalla ovat kulkeneet Heli Kurkkon opinto-ohjauksen prosessikuvausta käsittelevä kehittämishanketehtävä sekä Tuula Vatasen Humakin mentorkoulutuksen myötä syntynyt ohjausta käsittelevä kehittämishanke. Eri hankkeet ovat syntyneet paljolti toisistaan riippumattomina. Kuitenkin henkilöt ovat panoksellaan osallistuneet opinto-

ohjauksen kehittämiseen Humakissa ja opinto-ohjauksen prosessikuvausten laadintaan. Näistä tuotoksista on tarkoitus laatia seuraavassa vaiheessa yhteisjulkaisu ja luoda pohjaa opinto-ohjauksen ja ohjausprosessin edelleen kehittämiseksi Humakissa.

5.2 Kehittämishankkeen toteutus

Humakissa opintojen ohjausta on pohdittu runsaasti erilaisten työryhmien toiminnan kautta. Ammattikorkeakoulua perustettaessa opinto-ohjaukselle on myös luotu ja kirjoitettu lyhyt opinto-ohjauksen suunnitelma (kts. liite 1), jonka päivittämisestä opinto-ohjausjärjestelmän tai jopa strategian tasolle on pohdittu erilaisten työryhmien ja verkko-keskustelun voimin. Käytännössä suunnitelmassa on ollut kyse hops- ja portfolio järjestelmän kuvauksesta ja niiden liittymisestä toisiinsa. Tässä kehittämishankkeessa pyritäänkin ottamaan askelia kirjallisesti dokumentoidun laajemman järjestelmän kuvauksen suuntaan.

Tämä kehittämishanke koostuu kahdesta toisiinsa tiiviisti liittyvästä kokonaisuudesta. Ensimmäinen osio muodostuu analyysistä tai pohdinnasta, jossa arvioidaan erilaista Humakissa tuotettua dokumentoitua opinto-ohjaukseen liittyvää tai sitä sivuavaa materiaalia ja niiden sanomaa. Tällöin kirjoittajan ja muiden ohjausta toteuttavien henkilöiden subjektiiviset näkemykset nousevat esille. Perinteisestä tutkimuksesta poiketen subjektiivisuus on tässä raportissa jopa tarkoitushakuista näkemysten esittämistä keskustelun herättämiseksi ja ongelmakohtien esille nostamiseksi. Saatua informaatiota pyritään luokittelemaan opinto-ohjausjärjestelmiä kuvaavien mallien kautta ja pohtimaan edellä esitettyjä kysymyksiä.

Toisen kokonaisuuden muodostaa käytännön osallistuminen kolmen vuoden aikana opinto-ohjauksen kehittämiseen erilaisten työryhmien ja projektien kautta Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Vilkan ja Airaksisen (2004, 5-9) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Heidän mukaansa toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä mm. käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei aina voi kokonaan unohtaa selvitysten tekemistäkään.

Käytännön ryhmäpohjaisen kehittämistyön tuloksena on syntynyt Humakin opinto-ohjauksen prosessikuvaus. Prosessikuvaus jäsentää opinto-ohjauksen vaiheita sekä laajentaa opinto-ohjauksen tehtäviä laajemmalle toimijakentälle verrattuna aiempaan (kts. liite 1.). Prosessien tunnistaminen ja niiden kuvaaminen on yksi ammattikorkeakoulujen

toiminnan kehittämisen ratkaisumalleista. Prosessikuvaksen avulla todennetaan organisaation käytännön työtä ja tehdään näkyväksi organisaation toimintatapoja.

Erilaisina dokumentoituina lähteinä on käytetty seuraavia asiakirjoja ja dokumentteja:

- Humanistisen ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia 2005
- Humanistisen ammattikorkeakoulun opinto-ohjauksen käsikirja (liite 1)
- Bestispäivät 2004 – ohjauksen työpajan muistio
- Humanistisen ammattikorkeakoulun opinto-oppaat 2002-2006
- Päätöportfolioiden ohjeet ja arvontikriteerit eri koulutusohjelmista
- Mentor-koulutuksen työryhmien muistiot
- Keskustelut Humakprossa opinto-ohjauksen foorumilla
- vapaamuotoiset muistiinpanot kehittämistyöryhmistä ja kehittämishankkeista

6. HUMAKIN OHJAUSJÄRJESTELMÄ – ARVIOINTIA JA KEHITTÄMISTÄ

6.1 Arviointia ohjauksen palvelujärjestelmän ulottuvuuksien toteutumisesta Humakissa

Ohjausjärjestelmän toiminnan monipuolinen arviointi tietysti vaatisi kysely- tai haastattelututkimuksen kaltaista prosessia tai järjestelmän auditointia. Kuitenkin seuraavassa havainnointia, joita on pyritty tekemään Humakin ohjausta määrittelevistä asiakirjoista.

Toimintapoliittinen taso

Ohjauksen merkitys todetaan niin opinto-ohjauksen käsikirjassa kuin pedagogisessa strategiassa. Ohjaus on keskeisessä asemassa pedagogisissa prosesseissa. Ohjausjärjestelmän katsotaan edistävän niin läpäisyä kuin valmistumistakin.

Systeminen taso

Humakin erilaiset käsikirjat ja strategiat toimivat toimintaa ohjaavina opasteina ja toisaalta käsikirjat (Humak uusi organisaatio) luotu nimenomaan toimintaa ja käytäntöjä kartoittamalla sekä luomalla. Ohjauksen resursointi tehdään työnjaollisten ja pedagogisien suunnitteluprosessien yhteydessä. Varsinaisesti ohjausta omana prosessina tai palvelujärjestelmänä ei ole aikaisemmin kuvattu

Vastuu-ulottuvuus

Palvelujen suunnittelusta vastaa ammattikorkeakoulun johto ja yksiköissä tähän saakka hyvin itsenäisesti toimivat tiimit. Palveluille on muodostunut useita eri toimintamalleja.

Työnjaollinen ulottuvuus

Ohjauksen toimijat on osin määritelty pedagogisessa strategiassa. Ohjauksen prosessikuvauksissa määrittelyt ovat tarkentuneet. Ohjauksen toimijoita humakissa ovat:

- Hops-ohjaaja
- Työoppimisten ohjaajat
- Koulutusyksiköiden lehtorit ja asiantuntijuuteen liittyvissä teemoissa
- Yksiköiden kv-asioista vastaavat lehtorit ohjaavat opiskelijoita kansainväliseen vaihtoon liittyvissä asioissa
- Opinnäytetyötä ohjaavat erikseen nimetyt ohjaajat.
- Projektiohjaajat
- Opintojen alkuvaiheessa opiskelijan tukena toimii hops-ohjaajan lisäksi myös vertaisohjaaja eli opiskelijatutor.
- Opintosihteerit

Aikaulottuvuus

Yleisiä hallinnon toimintaprosesseja kuvattu ja ajallistettu, mutta ohjauksen kokonaisuutta ei määritelty erikseen. Paljon ohjaukseen liittyviä toimintoja jokavuotisen udelleensuunnitteluprosessin kohteena. Eri yksiköissä erilaisia käytäntöjä. Nyt prosessikuvauksessa ohjausta aikataulutettu

Sisällöllinen ulottuvuus

Kysyntää ja tarvetta ei ole kokonaisuudessaan kartoitettu. Ohjauspalvelut toteutetaan vahvasti hops-ohjauksen ja opintosihteerien toimesta. Hops-ohjauksella monia toteuttamismalleja, portfolio ammatillisen ohjauksen keskeisenä välineenä. Paljon ohjauksesta toteutuu ”palojen sammutusmenetelmällä” – kuormittavuus vaihtelee suuresti.

Menetelmällinen ulottuvuus

Opinto-oppaassa hyvin kuvattu eri palveluita. Eri yksiköissä lisäksi ollut paikallisia palveluoppaita (ei yhtenäistä käytäntöä). Ohjauksikäytännöt vaihtelevat toteuttajasta riippuen. Onko tarpeeksi koulutettuja ohjaajia? Ohjauksikäytännöt ja menetelmät vaihtelevat. Ohjausta tekevät runsaasti henkilöt joilla ei ole koulutusta ohjaukseen.

Humakissa on tehty paljon toisistaan irrallisia toimenpiteitä ja yksikkökohtaista kehittämistyötä ohjauksen kehittämiseksi. Toimintojen suunnitelmallisuus ja kokonaisvaltainen toteuttaminen on ollut vaihtelevaa. Monia em. asioita ei mielestäni aina ole edes tulkittu ohjaustoimintaan liittyviksi ulottuvuuksiksi. Käytännöt eri kampuksien välillä vaihtelevat myös suuresti. Ohjaustoiminnan hyviä käytäntöjä ja toiminnan erinomaisia malleja on eri yksiköissä kehitetty toisistaan tietämättä. Järjestelmälliseen toimintaan ja hyvien käytäntöjen hyödyntämiseen on vielä matkaa.

Ohjaustoiminta onkin ollut pitkälti yksikköjen käytännöistä ja henkilöistä riippuvaista. Tarvetta käytäntöjen yhtenäistämiseksi, ohjaajien tukemiselle (esim muutostilainten hallinta) ja kouluttautumiselle on runsaasti. Käytännössä monet lehtorit toimivat niin opintojen kuin ammatillisen kasvun keskeisinä ohjaajina ilman ohjaukseen sekä sen tehtäviin ja ulottuvuuksiin kouluttautumista. Monien kommenttien mukaan opettajan toimeen vaadittava pätevyys (pedagogiset opinnot) eivät anna juurikaan apuvälineitä varsinaiseen ohjaustyöhön.

6.2 Prosessikuvaus opinto-ohjauksen kehittäjänä

Opinto-ohjausjärjestelmän tai ohjaussuunnitelman luominen on koko organisaatiota koskettava ja myös joiltakin osin toimintoja muuttava ja erityisesti läpikäyvä prosessi. Siksi on tärkeää, että suunnitelman tekemiseen osallistuu mahdollisimman laaja joukko Humakilaisia. Ohjaussuunnitelman luomisella on tärkeä olla takanaan myös ammattikorkeakoulun johdon tuki. Koska osa palveluista tulee opistojen kautta myös opistojen tarjoamat opiskelijoita koskevat palvelut olisi kartoitettava. Syksyllä 2006 laadittu ohjaustoiminnan prosessikuvaus antaa hyvän pohjan ohjaustoiminnan eri osa-alueiden määrittämiseen ja käytännön toiminnan kehittämiseen.

Prosessikartan perusteella Humakin tukiprosessit ovat ohjaus- ja strategiaprosessi ja yhteiset palvelut -prosessit. Ohjaus- ja strategiaprosessit ovat osa johtamista ja prosesseja, ja ne läpäisevät Humakin ydinprosessit. Ydinprosessit muodostuvat perusopetus-, aikuiskoulutus- ja tutkimus- ja kehitystyöprosessista. Johtamisesta huolehtii ammattikorkeakoulun johtoryhmä. Johtaminen ja ydinprosessit kuvataan myös koulutusohjelmatasolla. Koulutusohjelmatasolla johtamiseen liittyy myös koulutusohjelmatyöryhmä, yliopettajat, ydin-toiminnoista vastaavat lehtorit ja kutsuttavat asiantuntijat. (Paasivuori 2006, 4-7)

Periaatteessa tarkoitus on ollut kartoittaa nimenomaan Humakin ohjauspalveluiden (perustahan on löydettävissä mm. pedagogisesta strategiasta) käytännöt ja toimintamallit koko ammattikorkeakoulun tasolla, eri koulutusohjelmien tasolla, eri kampusten tasolla, eri toimihenkilöiden tasolla ja opiskelijoiden keskinäisen tuen tasolla. Myös ohjauksen ajalliset ja toiminnalliset ulottuvuudet on otettu huomioon.

6.3 Humakin opinto-ohjaus prosessina

Prosessikuvausten hyödyntäminen organisaation kehittämisen välineenä aloitettiin Humakin Bestispäivillä 17 -18.8.2006. Päivillä perehdyttiin prosessitoiminnan perusteisiin ja prosessiajatteluun. Prosessiajattelua on tarkoitus hyödyntää liki kaikilla Humak-organisaation toiminta-aloilla ja toimintakokonaisuuksissa. Prosessikuvausten⁶ avulla pyritään todentamaan organisaation käytännön työtä kuvaamalla ja mallintamalla olemassa olevia käytänteitä. Prosessin kuvauksessa on tärkeää kuvata itse toiminto sekä käytettävät resurssit.

Humakin ohjausprosessin tavoitteissa ohjausprosessi määritellään seuraavasti:

Ohjausprosessi on opiskelijan persoonallisen ammattitaidon kehittymistä tukeva kokonaisuus. Hops-ohjaus auttaa opiskelijaa rakentamaan opiskelusuunnitelmansa siten, että opiskelu etenee tutkinnon laajuutta vastaavassa ajassa. Pofo-ohjaus taas antaa valmiuksia opiskelijan urasuunnittelulle. Ohjausprosessi vastuuhenkilönä toimii koulutusjohtaja Pirkko Mikkonen.

Ohjausprosessi analysoitiin ja kuvaus laadittiin pienryhmätyön tuloksena. Pienryhmät oli alunperin jaettu eri teemoihin kuten HOPS JA POFO, työoppiminen ja T&K.⁷ Työskentelyä jatkettiin Bestispäivillä koolle kutsutun ryhmän toimesta n. kuukautta myöhemmin. Työryhmiin osallistujista osa on ollut mukana myös aiemmilla Humakin ohjausta kehittäneissä kokouksissa ja työryhmissä muutaman viimevuoden aikana. Opinto-ohjauksen kehittämiseen onkin suhtauduttu varsin myönteisesti Humakin johdon toimesta.

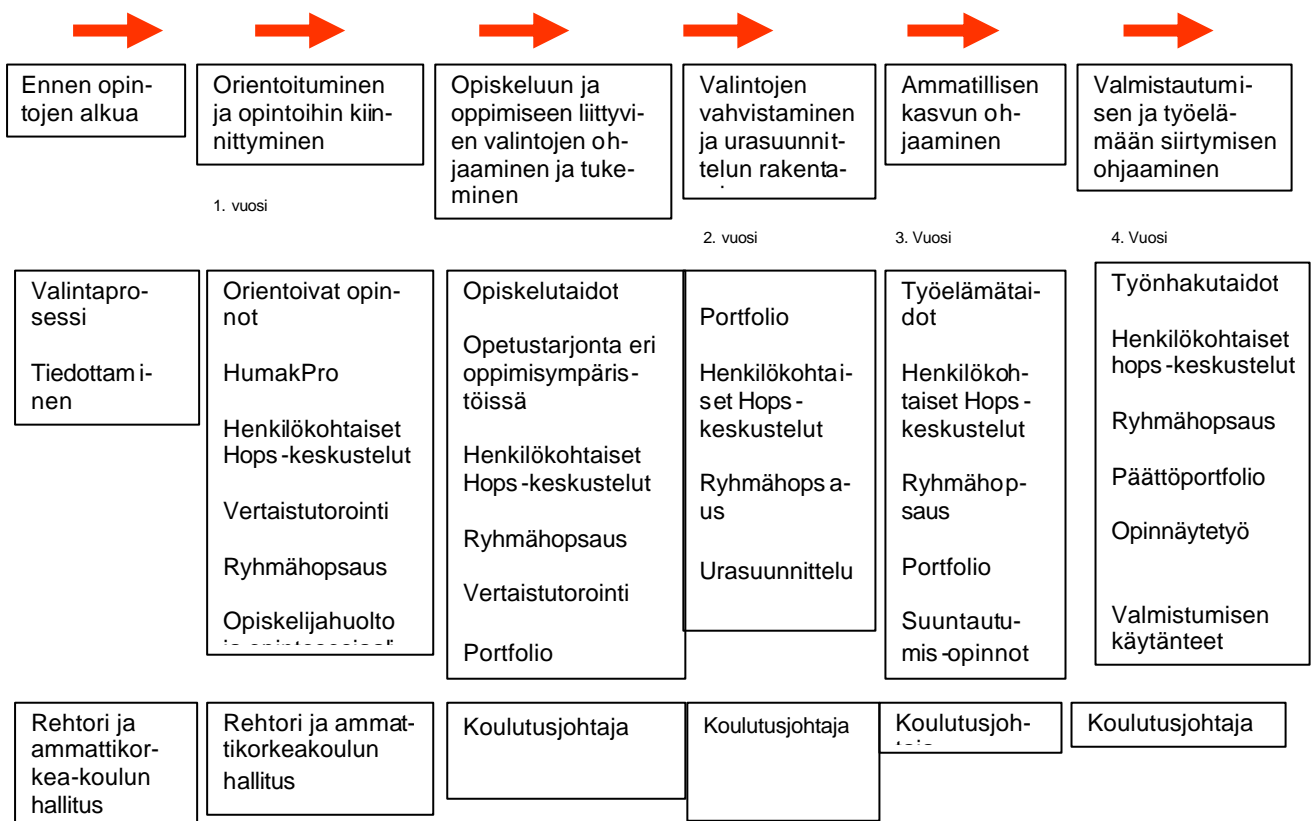
Seuraavassa kuviossa on kuvattu ohjausprosessin keskeiset vaiheet. Prosessikuvaus vastaa hyvin mm. edellä esitettyä Vuorisen oppijan polun vaiheita. Prosessikaaviossa on kuvattu opiskelijan vaiheet ennen opiskelijan aloittamista aina työelämään siirtymiseen saak-

⁶ Kaaviot piirtänyt Tuula Vatanen

⁷ Työryhmien tuotosten kuvaukset liitteessä 2.

ka. Kaavion taulukoissa kuvataan myös eri vaiheiden ohjauksessa käytäviä toimenpiteitä. Myös prosessin vastuutukset on kuvattu. Heli Kurkko on omassa opinto-ohjaajan tutkintoon liittyvässä kehittämishankkeessaan⁸ kuvannut tarkasti opinto-ohjauksen ohjausprosessityöskentelyä, joten itse prosessikuvauksen laatimiseen ja prosessikuvaukseen johtaneeseen työskentelyyn ei tässä raportissa ole tarvetta mennä.

Ohjausprosessin vaiheet



Lopuksi syntyy: persoonallisesti ammattitaitoinen työelämänkehittäjä tutkinnon laajuutta vastaavassa ajassa

⁸ Kurkko, H (2006) ”Opintojen ohjaus on prosessi, joka kestää koko opiskelujen ajan”. Opinto-ohjauksen prosessi Humakissa. (Kehittämishankeraportti / Jamk / Aokk) Kurkkon työssä selvitetään ja luodaan malli prosessikaavion avulla opiskelijaan liittyvästä hops-ohjaus -prosessista. Prosessiajattelun mukaisesti ensin mietitään opiskelijan tarpeet kohteeseen, jonka jälkeen kartoitetaan sitä tyydyttävät tuotteet ja palvelut. Tämän jälkeen suunnitellaan prosessi eli kuvataan hops-ohjaukseen liittyvät toimenpiteet ja resurssit.

Ohjausprosessin vaiheistuksessa käydään lävitse koko opiskelijan polku aina opintojen aloittamisesta työelämässä toimimiseen. Vaiheistus vastaakin hyvin luvussa 3.3 esitettyä kokonaisvaltaista mallia oppijan polun eri vaiheista. Ohjausprosessin tehtävät on jaettu myös opiskeluvuosien mukaan. Myös toimien toteuttamisen vastuutukset on määritelty.

Ennen opintojen aloittamista tärkeää on kiinnittää huomiota niin yhteisvalinnasta ja muista valinnoista tiedottamiseen kuin valintavaatimuksiinkin. Näistä vastuun kantaa erityisesti rehtori ja ammattikorkeakoulun hallitus.

Opiskeluun orientoitumiseen kuuluu orientoivien opintojen järjestäminen, verkkoympäristön hyödyntämisen neuvonta, henkilökohtaiset hops-keskustelut, joiden pohjalta opiskelijat alkavat rakentamaan opiskelusuunnitelmaansa. Myös erilaiset ryhmä-hopsausmallit ja muut esimerkiksi ryhmähenkeä kasvattavat toiminnot ovat käytössä. Useilla kampuksilla hyödynnetään myös ryhmän jakamista kotiryhmämallin mukaisesti informaation kulun turvaamiseksi.

Seuraavassa vaiheessa ohjauksessa kiinnitetään erityistä huomiota opiskeluun ja oppimiseen liittyvien valintojen tukemiseen. Opiskelutaitojen tärkeyttä korostetaan, opetustarjontaa eri oppimisympäristöissä avataan. Henkilökohtaiset keskustelut ja ryhmä-hops toimivat myös opiskelijan tukena.

Opiskelun edetessä ohjauksessa keskitytään yhä enemmän opiskelijan valintojen vahvistamiseen ja urasuunnittelun rakentamiseen. Ohjauksen tukena toimivat väliportfolion rakentaminen jo mainittujen koko opiskeluaikaa koskevien hops-käytäntöjen lisäksi.

Yleensä kolmannen opiskeluvuoden aikana ohjauksessa keskitytään yhä tiiviimmin työelämätaitojen kehittämiseen ja ammatillisen suuntautumisen tukemiseen ja vahvistamiseen. Ammatilliseen suuntautumiseen liittyvät selkeästi suuntautumisopinnot, työoppimiset⁹, oppimisprojektit. Tässä vaiheessa myös opinnäytetyön työelämälähtöisyyttä pyritään korostamaan ammatillisten valmiuksien turvaamiseksi. Neljäntenä vuonna ohjauksen painopiste siirtyy valmistumisen ohjaamiseen ja työelämään siirtymisen tukemiseen esimerkiksi työnhakutaitoja kasvattamalla.

⁹ Humak käyttää ammattikorkeakoululainsäädännössä tarkoitettua harjoittelusta nimitystä työoppiminen. Työoppimisessa yhdistetään käytännön harjoittelu ja teoreettinen viitekehys yhdellä jaksolla tapahtuvaksi kokonaisuudeksi

Koko ohjausprosessin tarkoituksena on synnyttää persoonallisesti ammattitaitoinen työelämänkehittäjä tutkinnon laajuutta vastaavassa ajassa.

6.4 Opinto-ohjauksen tavoitteiden ja tehtävien määrittely prosessikuvauksen avulla

Opinto-ohjauksen tavoitteita ja tehtäviä voidaan määrittellä prosessikuvauksen avulla. Tehtävien ja eri henkilöiden toimenkuvien pohdinta liittyy kiinteästi prosessikuvausten laadintaan. Niin henkilökunnan kuin opiskelijoidenkin tehokkaan ajankäytön takaamiseksi on tärkeää tietää kuka hoitaa mitäkin tehtäviä ja asioita ainakin pääpiirteittäin. Näin turhat selvittelyt ja kyselyt vähenevät ja opiskelijalle luodaan turvallinen oppimisympäristö ja toimiva palvelukokonaisuus. Tehtäväprosessin läpikäyminen on toisaalta myös organisaation toiminnan ohjaamista ja suunnittelua. Tehtäväprosessia suunniteltaessa onkin pohdittava: Kuka hoitaa ja mitä hoitaa (näkökulma mieluusti opiskelijasta katsoen!)? Liitteenä (liite 3) esitettyssä prosessikuvaustaulukossa miltei kaikille toimijoille onkin löytynyt rooli ja tehtävät opinto-ohjauksen prosessikuvauksessa. Joidenkin toimijoiden roolia ja hyödyntämistä ollee vielä syytä pohtia tulevissa kehittämistoimissa. Liitteenä olevassa taulukossa on luokiteltu Humakin organisaation keskeiset toimijat ohjaukseen liittyvine tehtäväkuvauksineen.

Toimijoiden kuvaamisen ja heidän rooliensa hahmottamisen avulla tavoitteena on vähentää päällekkäisyyksiä ja pyrkiä ohjaamaan opiskelija heti oikean henkilön asianmukaiseen opastukseen ja neuvontaan. Näistä voidaan johtaa tehtävämatriisi tai esimerkkipolut opiskelijoille, sekä infoa monista palveluista - periaatteella kuinka opiskelija kunkin palvelun tavoittaa. Esitetty taulukko on suuntaa-antava ja monet tehtävät ja toiminnot on syytä määrittellä tarkemmin.

Ohjausprosessin kuvauksessa (liite 3) on huomioitu ohjausprosessin vaiheet niin ajanallisesti kuin prosessin vaiheiden, tuotosten, toimijoiden ja päätöksentekijöiden ja seurannan suhteen. Ohjausprosessikuvaus esitettyssä muodossa auttaa jäsentämään ohjauksen eri tehtäviä ja toimijoita. Samoin se määrittelee - tosin hyvin väljästi – ne toimijat, jotka ovat vastuussa eri toimintojen toteuttamisesta. Myös dokumentaatioon on kiinnitetty huomiota.

Prosessikuvauksessa määritellään myös olennaiset tuotokset ohjauksen aikaulottuvuuteen liittyen. Tärkeimpinä tietysti suoritettut opintopisteet ja niiden kertymisen myötä saavutettu osaamisen kasvu. Ammatillista kasvua tuetaan portfolioikäytänteillä, työoppimisten ja pro-

jektien ohjaamisella sekä urasuunnittelulla. Myös prosessin dokumentointiin sekä seurannan ja arvioinnin mittareihin on kiinnitetty huomiota. Prosessikuvaus toimiikin hyvänä apuvälineenä opinto-ohjausta kehitettäessä.

6.5 Prosesseista palveluiden kuvaamiseen

Prosessikuvaukset toimivat toiminnan kuvaajina ja hahmottajina. Prosessikuvausten laadinnan jälkeen on tärkeää saattaa prosessikuvaukset käytännön toiminnan kehittämisen apuvälineiksi. Laadullisen kehittämisen kannalta on tärkeää myös dokumentoida kuvaukset niin ohjauksen toteuttajien kuin opiskelijoidenkin saataville. Prosessikuvauksia seuraava luonnollinen askel onkin palveluiden kuvaaminen esimerkiksi ohjaussuunnitelman kautta.

Vuorisen (2004, 47) mukaan toimivassa ohjaussuunnitelmassa ja palvelujen suunnittelun taustalla on oltava riittävä tieto palvelujen kysynnän ja tarpeen luonteesta. Hyvänä ohjausjärjestelmän toimivuuden mittaajana. Vuorinen kysyy: ”Kuormittuvatko ”front officen toimijat” ohjaustarpeista, jotka syntyvät ”back officessa” tehdyistä päätöksistä?

Front officella tarkoitetaan opiskelijoille näkyviä palveluita kuten: oppaat, palvelupisteet, verkkosivut, henkilöstö, käyttöliittymät. Back officella ymmärretään esimerkiksi: opsuunnittelua, koulutuksen järjestämiseen liittyviä asioita, tietohallinnon toimivuutta ja järjestämistä, strategista ohjauspalvelujen suunnittelua sekä palvelujen kehittävää arviointia. Humakissa ei aiemmin ole riittävästi pohdittu ohjausjärjestelmään kokonaisuutena, joka ottaa huomioon edellä mainitut seikat

Jo olemassa olevan käsikirjan pohjalta ja olemassa olevat toimintamallit kartoittamalla prosessikuvausta hyödyntäen voidaan luoda uusi opintojen ohjaussuunnitelma, jonka versiot toimivat:

Humakin käytäntöjen yhtenäistäjinä ja kehittäjinä (*back office-laadukkaaksi*)

Suunnitelma siis paitsi toimii ohjenuorana niin sen luomisen yhteydessä ”punnaroidaan” ja pohditaan Humakin opinto-ohjausjärjestelmän toiminnot, prosessit ja käytänteet.

Ammattikorkeakoulun laatukriteerinä ja osana laatujärjestelmää

Opiskelijoille oma opintojen ohjauksen tukimateriaalina ”mistä saa tietää mitään”, kenen puoleen kääntynyt kun tarvitsen apua. (*front office-kuntoon*).

Tämä on erityisen tärkeää niin lehtoreiden kuin opintosuhteiden työajan käytön kannalta. Nyt käytäntö tuntuu olevan että opiskelijat etsivät kyselemällä tiensä oikean tahon luo - kaikilta kuluu aikaa varsinkin näin ohjauskeskeisessä oppimisorganisaatiossa.

POHDINTA

Tämän raportin tarkoituksena on ollut tuottaa näkökulmia ja herättää kysymyksiä Humakin opinto-ohjauksen toiminnasta. Verkostomaisesti toimivassa, lukuisia eri oppimisympäristöjä hyödyntävässä ja henkilökohtaisen suuntautumisen vaihtoehtot tarjoavassa Humanistissa ammattikorkeakoulussa opinto-ohjauksen toimiminen on keskeinen välinen laatu- ja tulostavoitteiden saavuttamiseksi. Opinto-ohjauksen merkityksen korostaminen oppilaitoksemme toiminnassa onkin pedagogisessa strategiassa nostettu tärkeäksi toimintaperiaatteeksi.

Pedagogisessa strategiassa paalutetaan oivallisesti ohjauksen tehtävät osana pedagogista prosessia (oppimisen ja opiskelun ohjaaminen sekä ammatillinen kasvu), mutta itse palvelujärjestelmään ja ohjauksen prosessien tehostamiseen pedagogisessa strategiassa ei puututa. Myöskään varsinaista ohjausjärjestelmän analyysia ja palveluprosessin kuvausta ei aiemmin ole tehty eikä suunniteltu. Tämän seurauksena ohjauksen toiminnassa on voitu nähdä monissa kohden selviä puutteita.

Humak on muuttamassa organisaatiotaan siten, että autonomisista ja pitkälti itseohjautuvista yksiköistä luovutaan ja toiminta organisoidaan yhä vahvemmin koulutusohjelmakokonaisuuksien kautta. Tämä merkitsee ohjauksen kannalta myös uutta tilannetta. Ohjaavat hops-lehtorit on nyt hyvin pitkälti valittu pienissä tiimeissä. Suurempaan organisaatioon siirryttäessä, jossa henkilökunnan tehtävät erikoistuvat yhä enemmän ja ulottuvat entistä tiiviimmin oman koulutusyksikön¹⁰ ulkopuolelle, onkin syytä pohtia ohjaustoiminnan (erityisesti hops-ohjaus) organisoimista. Voidaan kysyä pitäisikö nykymallin – jossa miltei kaikki lehtori tekevät kaikkea – sijaan vain joidenkin lehtoreiden erikoistua hops-ohjaukseen ja yleensä teemojen ja kurssien ulkopuoliseen ohjaukseen. Voidaan myös pohtia pitäisikö ohjaustoiminnan yhä kehittyessä ohjaustoimintaan luoda koordinoiva taho?

Ohjauksen puutteet ovat ilmenneet myös ohjaajien sellaisella kuormittumisella, joka paremmalla suunnittelulla olisi vältettävissä. Suunnittelua ja ohjeistusta tarvitaan sekä ohjausta toteuttavassa portaassa että käyttäjien puolella. Ohjaustoiminnoissa itseohjautuvuuden helpottaminen ja korostaminen sekä heti oikeaan kohteeseen kohdistuneen palvelun voidaan arvioida vapauttavan resursseja ohjauspalveluja syventäviin toimintoihin. Opiskelijoiden saamaa ohjausta arvioitaessa ja olemassa olevia käytäntöjä pohdittaessa, on tär-

¹⁰ Syksystä 2006 eteenpäin ei enää puhuta koulutusyksiköistä vaan kampuksista, joissa koulutusohjelman tarjoama opetus tapahtuu

keää huomioida Humakin organisaationa kehittyneen ja laajentuneen monien yhä olemassa olevien käytäntöjen luomisesta.

Myös tietoverkon kautta tapahtuvan ohjauksen rooli korostuu yhä enemmän. Ohjaajien valmiuksia tietoverkkopohjaiseen ohjaukseen tulisi kehittää voimakkaasti. Verkkoympäristöt kehittyvät monipuolisemmiksi ja enemmän informaatiota tarjoaviksi. Verkkoympäristön laajeneminen aiheuttaa muutospaineita ja jopa lisää ohjaustarpeita. Verkostomaisessa organisaatiossa verkostomaisuuden ja tietoverkon hyödyntäminen ovat keskeisiä asioita. Kasvavan verkko-ohjauksen ongelmana on erityisesti jatkuva viestien tulva. Moniin viesteissä oleviin kysymyksiin pitää vastata uusilla tarkentavilla kysymyksillä. Näin lyhyestä kysymyksestä voi itse asiassa seurata verkossa viestien avulla toteutuva suunnittelematon ohjauskeskustelu. Onkin hyvä pohtia miten tällainen viestiketju pystytään rakentamaan mahdollisimman rationaaliseksi, tai miten opiskelija ohjataan hyödyntämään aluksi jo olemassa olevaa informaatiota – esimerkiksi Humakpron dokumentit.

Humakissa opinto-opasta ja erityisesti ops:ia pitäisi kehittää selkeämpään suuntaan. Teemojen ja kurssien erot pitää avata selvemmin opiskelijoille. Eri koulutusohjelmien välillä on havaittavissa huomattavia eroavaisuuksia. Eroavaisuudet vaikeuttavat Humakin yhtenä keskeisenä päämääränä pitämää valinnan vapautta ja valinnan helppoutta eri koulutusohjelmien ja eri kampusten välillä. Myös kurssien tarjontaan eri ympäristöissä on syytä kiinnittää huomiota. Kurssien valintaan liittyvä Humakpron opintotori vaatii erityisesti selkeyttämistä. Nyt ohjaustoimintaa kuormittaa samankaltaisten ja nimisten teemojen ja kurssien tarjoaminen eri yksiköissä sisällön ja toteuttamismallin kuitenkin vaihdellessa. Kun kurssien sisällöstä ei valitse yhtenevä yleinen tietämys, niin ohjauksen ongelmat kohdataan niin kurssien (myös oppimisympäristö) valinnan kuin kursseille ilmoittautumisen ongelmina.

Suunnitelmia tehtäessä ja yleensäkin kehittämisprojekteja luotaessa, on tärkeää että itse projektiin osallistuu edustava joukko niitä ihmisiä, joita kehittämishanke koskee. Opinto-ohjaussuunnitelman luominen on siis perustaltaan koko organisaation kattava kehittämis-hanke, jonka loppuraporttina toimii esimerkiksi muiden organisaatioiden kanssa vertailukelpoinen opinto-ohjauksen suunnitelma. Prosessikuvausten laatimisen jälkeen on tärkeää keskittyä ohjauksen käytäntöjen yhtenäistämiseen ja eri tahojen osaamisvarannon kokoamiseen ja levittämiseen. Opinto-ohjauksen kehittämistyössä tulisi hyvät käytännöt saattaa entistä tehokkaammin eri toimijoiden ja eri kampusten käyttöön. Ohjauksen ja hopsauksen keskeisiin käytäntöihin tulisi myös kouluttaa entistä tehokkaammin.

Kehittämistyön seurauksena pitäisi seuraavassa vaiheessa laatia Humakille koko ohjauksen kentän käsittävä kokonaisvaltainen ohjaussuunnitelma. Suunnitelman tehtävänä on toimia toimintojen opastajana ja suuntaajana, sekä toimijoiden apuvälineenä itse toimintoja tehtäessä. Oppilaitoksen tapauksessa ohjaussuunnitelman tai siitä johdettujen versioiden tulee toimia myös opiskelijoiden oppaana heidän matkallaan kohti Humakia, karttana itse Humakissa ja taas apuna siirryttäessä korkeakoulustamme kohti työelämää. Suunnitelmasta on hyödyttävä niin opiskelijoiden ohjauksen parissa työskentelevien ("backoffice") kuin ohjauspalveluita käyttävien opiskelijoidenkin.(front office). Suunnitelman kautta myös nyt kuvattujen ohjausprosessien on tehostuttava.

Lähteet

Eerola, Korhonen, Lairio, Nummenmaa, 2005 (toim.) Ohjaus yliopiston oppimisympäristöissä. Yliopistopaino Juvenes Print oy. Tampere

Kasurinen, H 2004. (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään. Opintojen ohjaus oppilaitoksissa. Opetushallitus 2004. Vammala.

Lairio, M ja Puukari, S (toim.) 1999. Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita. Jyväskylän yliopisto.

Lairio, M ja Puukari, S. 2004. (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä

Lampikoski, T. 1998. Urasuunnittelun opas. Tulevaisuus mahdollisuutena. WSOY: Juva

Lehtinen, E ja Jokinen, T. 1999. Tutor itsenäistyvän opiskelijan ohjaajana. WSOY: Juva

Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uranvalinnan ongelmat. Koulutus- ja uranvalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 14. Jyväskylä: Kopijyvä.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2002. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Juva: Ps-kustannus

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2002 (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Juva: Ps-kustannus

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2003 (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Juva: Ps-kustannus

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus

Siltala, J. 2004. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Keuruu: Otava

Van Esbroeck & Watts 1998. Ref. Vuorinen, R. 2004. Elinaikainen uraohjaus EU:n jäsenmaissa. Luento opinto-ohjaajakoulutuksessa 2.11.2004. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Vilka, H & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Virtanen, P. 2000. Projektityö. Helsinki: WSOY

Virtanen, R. 2004. Kuka tekee, mitä tekee – teemmekö oikeita asioita. Opinto-ohjauksen selkeyttäminen Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskuksessa sosiaali- ja terveystieteiden Kehittämishankeraportti, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Vuorinen, R ja Kasurinen, H. 2002 (toim.) Ohjaus Suomessa 2002. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä.

Vuorinen, R. (toim.) 2000. Opiskelun ohjaus ja arviointi verkkoympäristöissä korkea-asteen koulutuksessa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita no. 77.

Julkaisemattomat lähteet:

Jokinen, K. 2003. Mitä koulu ja työ tänään vaativat. Luento opinto-ohjaajakoulutuksessa 3.9.2003. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lerkkanen, J. 2004. Systeminen lähestymistapa. Luento opinto-ohjaajakoulutuksessa 3.3.2004. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Paasivuori, R. 2006. Prosessitoiminta ”Arkipäivän toimintaa Humakissa”. Humakin Bestis-päivät 17.8.2006. PowerPoint -esitys.

Vuorinen, R. 2004. Elinaikainen uraohjaus EU:n jäsenmaissa. Luento opinto-ohjaajakoulutuksessa 2.11.2004. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Internet lähteet

www.hamk.fi/oped-exo

www.humak.edu

Liitteet:

1. Ohjauksen käsikirja / Hopsista portfolioon kuvaus
2. Hops ja Pofa työryhmien (1 ja 2) työryhmäkuvaukset
3. Humakin ohjausprosessi ja tehtävät

Liite 1.

Ohjauksen käsikirja / Hopsista portfolioon kuvaus

6.1 OPINTOJEN OHJAUS

Jokaisella Humakin opiskelijalla on henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS. Humakin koulutusohjelmien opetustarjonta suunnitellaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus tehdä valintoja niin opintojen sisältöihin kuin oppimisympäristöihin liittyen. Opintojen ohjauksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden ammatillisen orientaation kehittymistä ja auttaa opintojen suunnittelussa. Tavoitteena on, että opiskelija kartuttaa opintojensa edetessä ammatilliselle identiteetillensä olennaista osaamista, jonka hän pystyy osoittamaan portfolioissa opintojensa päättyessä.

Yksilötasolla opintojen ohjaus ja järjestetään siten, että jokaisella opiskelijalla on henkilökohtainen opinto-ohjaaja. Opintojen alkuvaiheessa opiskelijan tukena toimii myös tutor. Tutor on toinen opiskelija, ohjattavan vertainen. Opintojensa edetessä opiskelija kokoaa ammatillisen osaamiseensa liittyviä näyttöjä, joita arvioidaan yhdessä opiskelijan kanssa. Näistä näytöistä opiskelija kokoaa portfolioon opintojensa päätteeksi. Portfolio arvioidaan sitä varten hyväksytyyn arviointiohjeen mukaisesti ja sanallinen arvio liitetään osaksi tutkintotodistusta.

6.1.1 OPINTOJEN OHJAUSPROSESSI

Opintojenohjaus on prosessi, joka kestää koko opiskelun ajan. Sen tavoitteena on tukea yksilön ammatti-identiteetin kehittymistä, sekä saada hänet sitoutumaan opintoihinsa yksilöllisten oppimistarpeittensa motivoimana. Tavoitteena on myös opiskelijan itseohjautuvan opiskelun tukeminen. Ohjausta toteutetaan kontakti- ja verkko-ohjauksena niin yksilö kuin ryhmätasolla. Ohjausta antaa lähinnä Hops-ohjaaja, jonka ohjauksessa rakentuu opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS. Ohjaussuhde kestää mahdollisuuksien mukaan opiskelijan koko opintojen ajan. Muina ohjaajina toimivat esimerkiksi koulutusyksikön muut opettajat, opintosihiteeri, työvalmentajat sekä opiskelijatutorit vertaisohjaajina.

Opiskelun eteneminen nähdään oman oppimisen aktiivisena havainnoimisena, jota arvioidaan itse ja dialogissa ohjaajien kanssa. Hopsista muotoutuu opiskelijan itsearviointin ja elämänsuunnittelun väline sekä samalla yksilön ja oppivan työyhteisön kehittymisen väline. Humakissa itsearviointi on keskeinen osa arviointikokonaisuutta. Parhaiten se toteutuu portfolioarviointiin pohjautuen. Opiskelija tarvitsee portfolionsa rakentamiseen erityistä tukea. Portfolion kokoaminen otetaan jatkuvaan pohdintaan mm. hops-keskusteluissa ja ryhmätunneilla. Portfolio voi olla muodoltaan hyvinkin erilainen, sen luonne ja sisältö voi vaihdella suuresti kulloisenkin oppimistilanteen vaatimalla tavalla.

Perusportfolio pyrkii dokumentoimaan oppimisprosessin kulkua ja siihen kootaan kaikki oppimistehtävät, niiden suunnitelmat ja kaikki muu oppimisprosessiin liittyvä informaatio. Siihen voidaan kerätä sekä yksilö- että ryhmätöiden tuloksena syntyneet tuotokset. Portfolio voi olla myös *näyteportfolio* tyypinen kokoelma opiskelijan omasta mielestä parhaim-

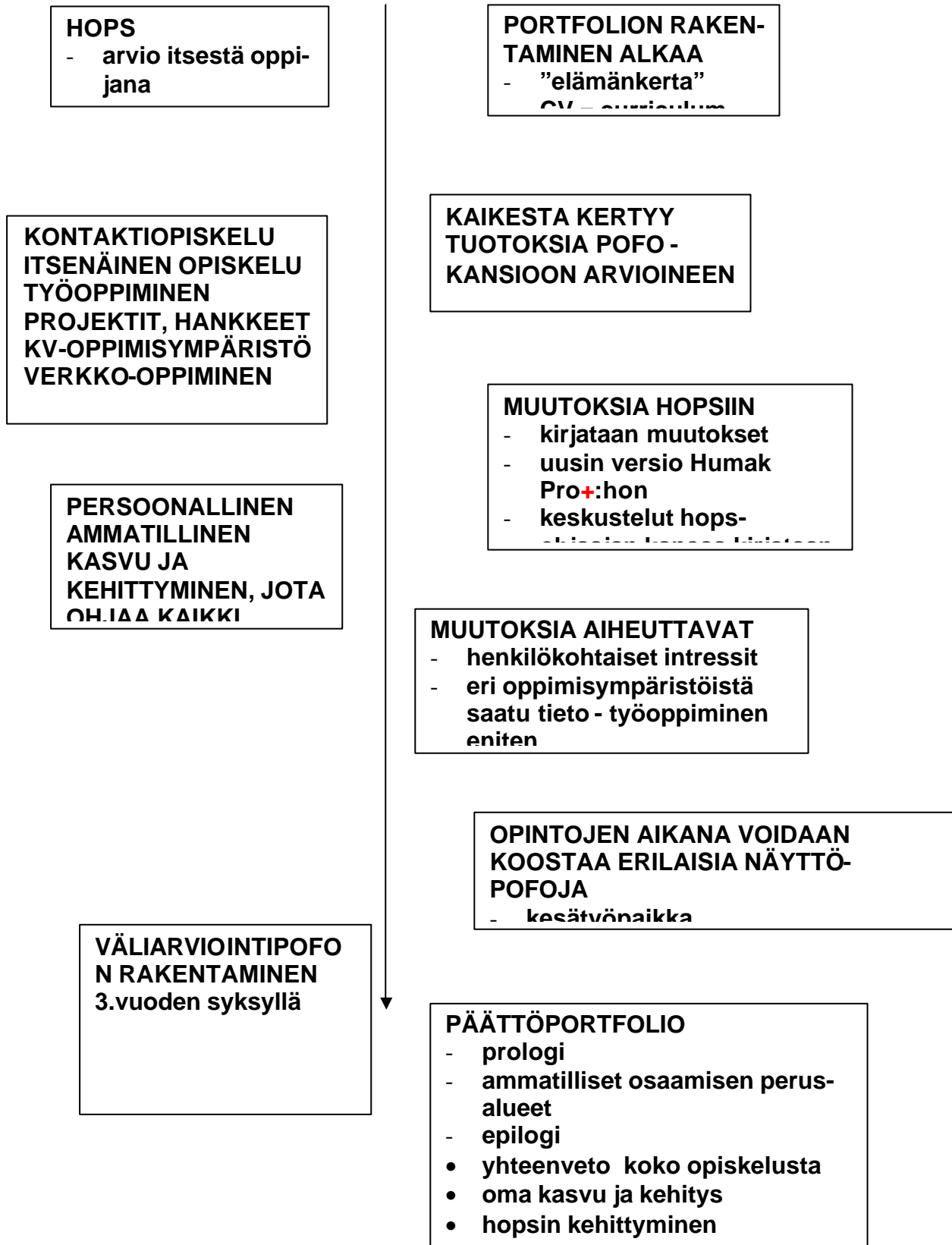
pia töitä. Tällöin opiskelija sisällyttää portfolioon arviointikuvauksen eli perustelut töiden valitsemiselle näyteportfolioon. Portfolio voi toimia yksinäänkin koko kurssin tai jopa koko tutkinnon arvioinnin välineenä. Yleensä portfolioit edustavat pitkän ajanjakson näytteitä, jolloin niiden välityksellä voidaan seurata opiskelijan kehittymistä.

Arviointivälineenä portfolio painottaa yksilöllisyyttä ja opiskelijakeskeisyyttä ja se ottaa huomioon myös opiskelijan omat arvostukset ja näkemykset. Itsearviointin ohella portfolio mahdollistaa myös yhteis- ja vertaisarvioinnin. Esimerkiksi näyteportfolioon työt voidaan yhdessä valita ohjaavien opettajien ja opiskelutovereiden kanssa. Tällöin arviointi saa keskustelevalta ja pohtivan luonteen kilpailullisen arvioinnin sijaan. Portfolion tärkein tehtävä on osoittaa yksilöllistä ammatillista kehittymistä ja osaamista sekä toimia kasvun ja kehittymisen kuvaajana.

Oheisessa kuviossa kuvataan opintojen ohjauksen, hopsin ja portfolion kulkua opintojen aikana. Ne eivät ole erilaisia osioita, vaan etenevät opintojen alusta päättyen opiskelijan tuottamaan päättöportfolioon.

Kuvio. **Hopsista portfolioon.**

OPISKELU ALKAA



TUTKINTO ON VALMIS, MUTTA OPISKELU JA KEHITTYMINEN JATKUVAT...

6.1.1.1 OPINTOJEN OHJAUS HUMAKISSA

Humakin oppimisympäristössä opettajien - etenkin henkilökohtaisen opintojen ohjaajan eli hops-ohjaajan - rooli on ensisijaisesti oppimisen ohjaaminen ja opiskelijoiden kehityksen tukeminen. Opiskelija tiedostaa vahvuutensa, kehittyy itseohjautuvana ja sosiaalisena toimijana, asettaa itselleen realistisia tavoitteita ammattitaitonsa kehittämiseksi ja vastaa itse valinnoistaan ja opinnoistaan. Opiskelijalle varataan ohjaukseen (hops-ohjaus, työoppimisen ohjaus, verkko-ohjaus jne.) lukuvuotta kohden yhteensä 10 tuntia.

Hops-ohjaus

Hops-ohjaajan kanssa käytävien ohjauskeskustelujen merkitys korostuu opintojen alkuvaiheessa. Ohjaajan vastuulla on *ensimmäisen opiskeluvuoden aikana* kutsua opiskelija 2 – 3 kertaa henkilökohtaisiin ohjauskeskusteluihin. Mm. näiden avulla opiskelija orientoituu rakentamaan omaa ammatti-identiteettiään ja siihen liittyviä valintojaan. Opiskelija kartoittaa oppimis- ja itseohjautumistaitojaan, joita ovat

- käsitys itsestä oppijana,
- eri oppimistyylien tiedostaminen ja
- itsearviointivalmiuksien kehittäminen.

Näissä hops-ohjaajan kanssa käytävissä keskusteluissa perehdytään, miten opiskelu niveltyy muuhun elämäntilanteeseen, urasuunnitelmiin sekä omaan ammatilliseen kehittymiseen. Keskusteluissa kartoitetaan opiskelijan toiveita, mahdollisuuksia ja vaatimuksia suhteessa korkeakouluopiskelun ja työelämän asettamiin vaatimuksiin.

Hops-keskusteluissa käydään läpi oman alan oppimisen perusedellytykset orientoitumalla opetussuunnitelman tarjoamiin mahdollisuuksiin. Keskusteluiden kautta opiskelija tiedostaa opiskeltavan ammatissa tarvittavat kvalifikaatiot eli perustaidot sekä tiedonhankinnan strategiat ja -menetelmät. Samalla opiskelija ennakoii omien tarpeittensa mukaiset oppimisympäristöt. Hops-keskustelut ovat merkittäviä **portfolion** rakentumiselle.

Seuraavina vuosina HOPS-keskusteluja tulisi järjestää vähintään kerran lukuvuodessa, huomioiden opiskelijan ohjaustarpeet. Opiskelija täydentää, laajentaa ja tarkentaa hopsiaan tavoitteidensa ja ammatillisuuden uudelleen määrittelyn myötä. Opintojen etenemistä ei nähdä vain opintosuorituksina vaan opiskelijan ammatillisen ja henkilökohtaisen kasvun syventymisenä. Opiskelijan vastuulla on kirjoittaa ohjauskeskusteluista muistio ja tallentaa se HumakPron hops-kansioon. Muistioiden avulla opiskelija ja ohjaaja voivat seurata opiskelijan kehittymistä opintojen edetessä. Ne helpottavat portfolion jäsentämistä ja rakentamista. Muistiot voivat olla osa varsinaista portfoliota.

HumakPro:n Hops-kansioon tallennettavien dokumenttien otsakkeita voivat olla:

- Henkilökohtaiset opiskeluvalmiudet
- Käsitys itsestä oppijana
- Oppimistyyli
- Itsearviointivalmiudet
- Elämäntilanne ja sen vaikutukset opiskeluun
- **Ammatillisten kehitysvaiheiden kuvaus**
- Opiskeltavan ammatin kvalifikaatioiden tiedostaminen

- Tiedonhankintastrategioiden ja –menetelmien pohdinta eri oppimisympäristöissä
- **Opiskelija työnsä ja työyhteisönsä kehittäjänä**
 - o ammatillisen osaamisen tavoitteet
 - o ammatin kehittämisen visiot
- Opiskeluun liittyvä hops
 - valitut opinnot
 - opinnäytteen aihe/aihepiiri (jos jo tiedossa)
 - suuntautuminen
 - mitä vap. valittavia ottaa (jos jo tiedossa)
 - lyhyt kuvaus työoppimispaikoista, joissa on ollut/aikoo olla

HumakPro:n HOPS-kansioon kannattaa heti opintojen alkuvaiheessa rakentaa myös **curriculum vitae**, johon voidaan kirjata

- henkilötiedot
- koulutus
- työkokemus
- harrastukset
- luottamustoimet
- ammatilliset tavoitteet

Työoppimisen ohjaus

Työpaikat ja työvalmentajat ovat tärkeä osa Humakin pedagogista yhteisöä. Työoppimisen ohjaajina toimivat nimetyt **työoppimisen ohjaajat / teemavastaavat** sekä työpaikoilla olevat **koulutetut työvalmentajat**. Koulutusyksiköiden työoppimisen teemavastaavat/ohjaajat huolehtivat työoppimissopimuksista, yhteydenpidosta ja työvalmentajakoulutuksen järjestämisestä. Ohjeistuksessa opiskelija saa kirjalliset ohjeet sekä henkilökohtaista neuvontaa työoppimista varten. **Työvalmentajat** toimivat tiiviissä yhteistyössä oppilaitosten ja opiskelijoiden kanssa ja ovat sitoutuneet yhteisiin tavoitteisiin.

Muu ohjaustoiminta

Teemavastaavat ja Humak-tiimin lehtorit ohjaavat opiskelijoita omaan asiantuntijuuteensa liittyvissä opinnoissa. Opinnäytetyötä ohjaavat erikseen nimetyt ohjaajat. Erilaisilla mahdollisesti työelämän kanssa toteutettavilla projekteilla on **projektiohjaajansa**. Ohjausta ja opetusta kehitetään koko ajan opettajien muodostamissa tiimeissä. Verkko-opetuksesta vastaavat kokoavat Humakin eri koulutusaloilta tietoa verkossa toimivalle tietorille.

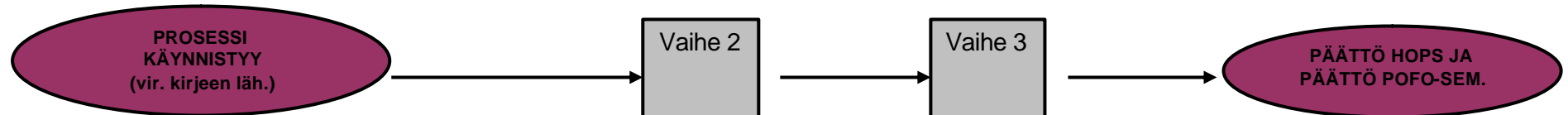
Humakissa opintojen ohjaus alkaa jo ennen opiskelijaksi hyväksymistä. Näistä tehtävistä huolehtii **opintosihiteeri**. Ennen koulutukseen pyrkimistä opintosihiteeri markkinoi ja tiedottaa opintomahdollisuuksista yhdessä Humak-tiimin ja opiskelijatutoreiden kanssa. Hän antaa hakuneuvontaa koulutusyksiköissä hakijalle puhelimitse ja/tai sähköpostin välityksellä sekä tarvittaessa ohjaa toisen yksikön hakuneuvontaan tarkemman tiedon saamiseksi. Opintosihiteeri vastaa omassa koulutusyksikössään esitteiden saatavuudesta sekä yhteishaun tiedottamisesta ja koordinoinnista.

Itse valintakokeissa opintosihteeri toimii hakijoiden yhteyshenkilönä ja tiedottajana. Valintaprosessin jälkeen hän tiedottaa valinnoista hakijoille, informoi opintojen alkamisesta ja opintojen aloittamiseen liittyvistä asioista sekä asumiseen ja opintososiaalisiin etuihin liittyvistä mahdollisuuksista.

Koulutetut **opiskelijatutorit** toimivat opiskelijan vertaisohjaajina. He ohjaavat uudet opiskelijat opiskelijayhteisön jäseniksi. Tutorina toimimiseen sitoudutaan koko opintojen ajaksi. Opiskelijatutorin tehtävät ovat uusien opiskelijoiden tutustuttaminen Humakiin, tutorointi opintojen aikana, koulutusohjelman markkinointiin osallistuminen, kansainvälisistä opiskelumahdollisuuksista kertominen ja yksikköön tulevien vaihto-opiskelijoiden huomioiminen. Tutoreiden tehtäviin kuuluu myös järjestää omassa koulutusyksikössään sekä koko Humakissa opiskelijoiden viihtyvyyttä lisäävää toimintaa.

Tutorointikoulutus rakentuu yhden opintoviikon teoria- ja suunnitteluosasta sekä 2-5 opintoviikon aktiiviosasta.

HOPS ja POFO I



TOIMIJAT:

- **Opintotoimisto (opintosihteri, koordinaattori/RETO)**
 - Opiskelupaikan vastaanottaminen
 - Orientaatioviikko
 - Opintosos. edut
- **HOPS-ohjaaja**
 - HOPS-ohjaajan ja opintosihterin kirje (käyt. asiati, "Tervetuloa taloon")
 - OPS
 - Oppimisympäristöt (HumakPro)
 - Ryhmä HOPS-ohjaus
 - Ryhmittäytyminen, portfolio-orientaatio
 - 1. HOPS-keskustelu (opinnot, korvaavuudet, dialogin rakentaminen)
 - Erilaisiin toimintaymp. tut. → työop.paikat
 - 2. HOPS-keskustelu (raakaversio HOPSista)
 - Ammatillinen kasvy, urasuun.
 - HOPS-päivitys
 - Opintokorttien tarkistus
 - 3. HOPS-keskustelu (miten uusi mennyt, kesäopinnot, 2. vuoden suun.)
 - HOPS-päivitys
 - Ryhmä HOPS-ohjaus (verkko-ohjaus)
 - 4. HOPS-keskustelu (suunt. valinnat, oppimisen fiilikset, yhteys työopp.)
 - HOPS-päivitys
 - Urasuunnittelu (välineiden anto, suuntautuminen)
 - Opintokorttien tarkistus
 - 5. HOPS-keskustelu (kesäopinnot, 3. vuoden suun.)
 - HOPS-päivitys
 - Ryhmä HOPS-ohjaus
 - 6. HOPS-keskustelu
 - HOPS-päivitys
 - Väli-POFO
 - 7. HOPS-keskustelu
 - HOPS-päivitys
- **Tutor/HUMAKO**
 - Tutoreiden kirje ("Tervetuloa taloon")
 - HUMAKO
 - Tilat, opiskelupaikkakunnat, ympäristö
 - Uusien tutoreiden valinta + pereh.
 - AY-info
 - POFO-seminaari + päättöportfolio
- **Lehtorit**
 - Kielten tasotesti
 - Orientaatio ammattialaan
 - Oppimisen ohjaus
 - Opiskelutaidot
 - KOPS
 - POFO-seminaariin osallistuminen
 - 1. työöppimisen valmennus
- **Opiskelijahuolto**
 - Oppimisvaikeudet, terveydelliset ongelmat, sosiaaliset ongelmat ja kys.
 - KELA
 - Terveyspalvelut
 - Amm. val. ohjaus (rekrytointipalvelut)

TOIMIJA:

- Opiskelija
- Markkinointi ja tiedotus
- Opot
- Työvoimatoimisto
- Tutorit
- Opintosihteerit
- Lehtorit

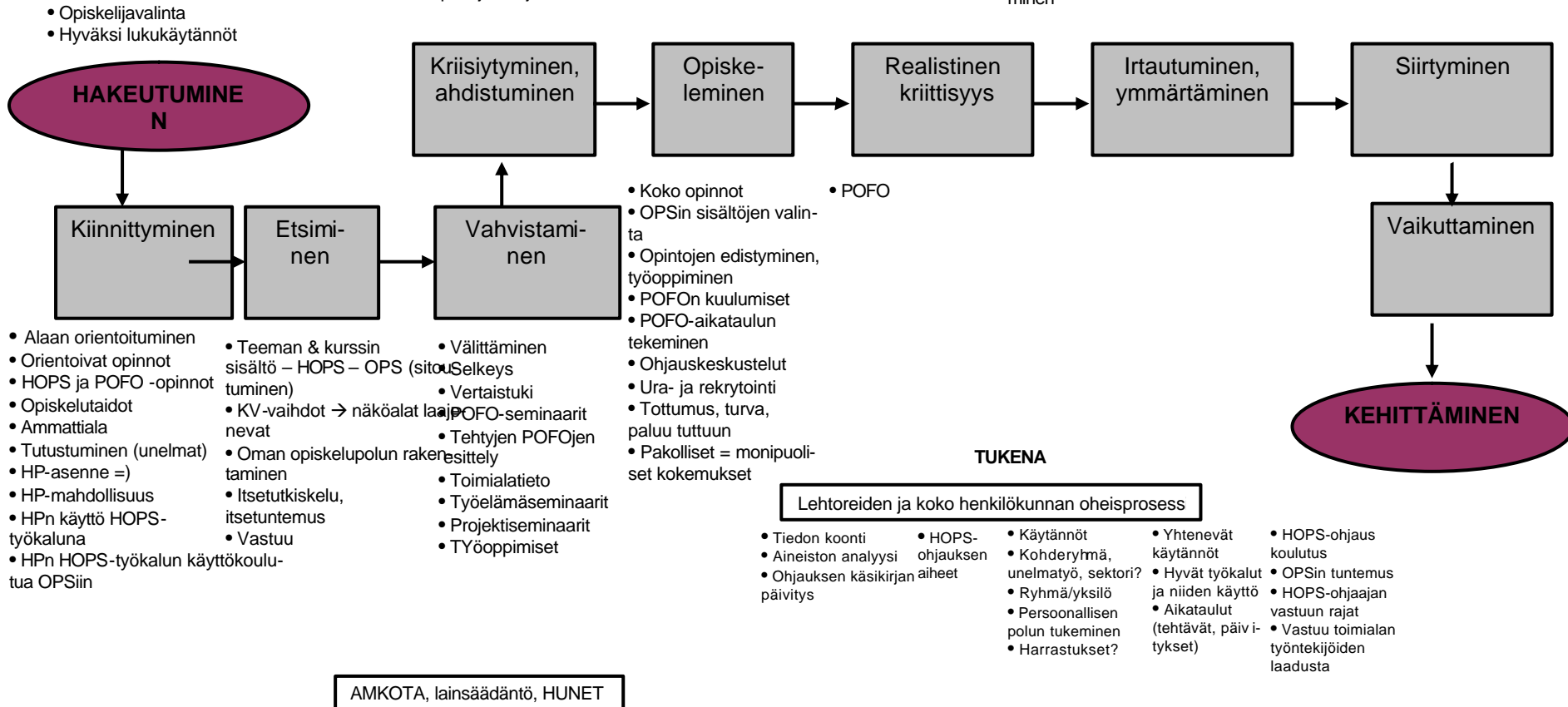
- Hopsari
- Työvalmentajat
- Sosiaalinen verkosto
- Alumnit
- Alan työntekijät
- Hakutoimisto
- OT-lautakunta
- Opiskelijatoverit
- Opiskelijahuolto

- Ongelmat:
 - terveydenhoito
 - psykologi
 - oppilashuoltoryhmä
 - mielenterveyspalvelut
 - huumeet, anoreksia
- Kriisinhallintasuunnitelma
- Opintojen ohjaus

HOPS ja POFO II

Ryhmä
2

- Työelämätaidot (käyttäytyminen)
- Työnhakutaidot
- Vastuu, sitoutuminen



Humakin ohjausprosessi ja tehtävät

| Prosessin vaihe | Tavoite | Tuotos | Toimijat ja toimivaltaiset päätöksentekijät | Dokumentit ja paikka Humakpro | Seuranta, arviointi ja mittarit |
|-----------------|---------|--------|---|-------------------------------|---------------------------------|
|-----------------|---------|--------|---|-------------------------------|---------------------------------|

| | | | | | |
|--|---|--|---|--|--|
| Ennen opintojen alkua | Hakijalla on tietoisuus alasta, valintaprosessista ja opintojen aloittamisesta | <p>Markkinointimateriaali</p> <p>Valintakoemateriaali</p> <p>Valintakoevaiheen informaatio</p> <p>Hyväksymiskirje ja tervetulo-kirje</p> | <p>Toimijoina opiskelija, hakutoimisto</p> <p>Opintosihtööri</p> <p>Tutorit</p> <p>Lehtorit</p> | <p>Yhteisvalintaopas</p> <p>Humakin www-sivut</p> | <p>Hakutilastot</p> <p>Valintakoeseen kutsutut</p> <p>Valintakoeseen osallistujille osoitettu kysely</p> <p>Opiskelijaksi ilmoittautuminen</p> |
| Orientoituminen ja opintoihin kiinnittyminen | <p>Opiskelija orientoituu ammattikorkeakouluopiskeluun ja ammattialaan.</p> <p>Opiskelija kiinnittyy opiskelijaryhmään.</p> <p>Opiskelijalla on valmius HumakPron käyttöön.</p> | <p>Karkea hops</p> <p>Opintosuoritukset (opintopisteet)</p> <p>Kirjatut hops-keskustelut</p> | <p>Toimijoina opiskelija</p> <p>Hops-ohjaaja</p> <p>Opintosihtööri</p> <p>Opiskelupaikkakunnan terveydenhuolto</p> <p>Tutorit</p> <p>Lehtorit</p> <p>Opiston avainhenkilöt</p> <p>Rehtori</p> <p>koulutusjohtajat</p> | <p>Opinto-opas ja Kampus-opas</p> <p>Pedagoginen strategia ja kuvaus</p> <p>Kelan materiaali</p> <p>Hops-keskustelun runko ja ohjeet</p> <p>Opiskelutaidot verkkomateriaali</p> <p>Teemakartta</p> <p>Käsikirjat</p> | <p>ZEF-kysely</p> <p>Opintopisteiden keräytymä</p> <p>Orientoimisvaiheen arviointikeskustelu</p> |

| Prosessin vaihe | Tavoite | Tuotos | Toimijat ja toimivaltaiset päätöksentekijät | Dokumentit ja paikka Humakpro | Seuranta, arviointi ja mittarit |
|-----------------|---------|--------|---|----------------------------------|---------------------------------|
|-----------------|---------|--------|---|----------------------------------|---------------------------------|

| | | | | | |
|--|--|--|---|--|--|
| Opiskeluun ja oppimiseen liittyvien valintojen ohjaaminen ja tukeminen | Opiskelija tiedostaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa oppijana Opiskelija tiedostaa ja ymmärtää opstarjonnan, teemat ja oppimisympäristöt (7) Opiskelija orientoituu pofotyöskentelyyn | Opintopisteet Täydennetty hops Teemojen valinta oppimisympäristössä Osaamisen kartoitus | Toimijoina opiskelija, hops-ohjaaja, teemavastavivat, työvalmentajat, kv-koordinaattori Toiset opiskelijat | Opiskelutaidot ja hops – verkkomateriaali HumakPron hops-työkalu, teemakartta, opintokortti Opinto-opas, opetussuunnitelma, | Opintokortin opintopistekertymä Henkilökohtainen ja ryhmäohjaus - Teemoihin ilmoittautuminen annetussa aikataulussa Väliportfolio |
| Valintojen vahvistaminen ja urasuunnittelun rakensentaminen | Opiskelija valmistautuu välinäyttöön Opiskelija valmentautuu työelämään | Väliportfolio Työoppimisraportit Oppimisprojektit Urasuunnitelma | Toimijoina opiskelija, hops-ohjaaja, teemavastavivat, työvalmentajat, Toiset opiskelijat | Opsin pofohjeistukset Työoppimislomakkeet ja käsikirjat Teemaohjeistus | Hyväksytty osallistuminen väliportfolion esittelyyn Työoppimisen opintopistekertymät |

